

U n i v e r s i t e t s j o u r n a l .

Siette Aargangs andet Hefte.

I.

Sommerforelæsninger ved Kiebenhavns
Universitet fra 1ste Mai 1798.

Theologernes.

Claus Sees Zornemann, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, oplyser offentlig den Lære om Menneskets moralske Natur, om Gud og Udsædelighed; privat forklarer han Christi Samtaler hos Mathæus og Lucas, Jesaie Spaadomme og Pauli Skrivelse til de Philipenser. De practiske Qvæster fortsættes.

D. G. Moldenhawer, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, fortsætter sine eregetiske, dogmatiske og moralske Forelæsninger i de sædvanlige Timer.

Fridrich Münter, Dr. og ordentlig Prof. i Theologien, forklarer offentlig den anden Deel af Pastoral-Theologien; privat forklarer han Naturtheologien, og fortsætter Lærdommenes Historie.

Juristernes.

Laurits Nørregaard, ordentlig Prof. i Lovkyndigheden, forklarer offentlig Processens Ret; privat Tingenes Ret, og gaaer ogsaa dem til Haande, som forlange Qvæster i den practiske Rettergang.

Christian Ulrich Detlev von Eggers, Dr. og overordentlig Prof. i Lovkyndigheden, agter, naar han kommer tilbage fra sin i offentlig Ordre foretagne Rejse, at bekendtgjøre sine Forelæsninger paa Studiigaarden.

Joh. Fridrich Vilhelm Schlegel, Dr. og overordentlig Prof. i Lovkyndigheden, forklarer offentlig den almindelige Stats- og Folketret efter hans eget nu udkomne System; privat Personernes Ret efter de Danske-Norske Love; ogsaa vedbliver han at gaae dem til Haande, som skriftlig vil øve sig i at opløse juridiske Spørgsmaale.

Fridrich Teodor Zurtigkarl, overordentlig Prof. i Lovkyndigheden, forklarer offentlig den almindelige practiske Philosophie; privat bringer han til Ende de allerede begyndte Forelæsninger over Ret til Tingen efter Danske-Norske Love. Ogsaa gaaer han dem til Haande, som forlange hans Hielp i en eller anden Deel af den romerske Lovkyndighed.

Medicinernes.

Mathias Saxtorph, ordentlig Prof. i Medicinen og Jordemoderkonsten, fortsætter offentlig sit anatomiske Cursus fra XII-I. med Anatomicum. Privat fra IX-X viser han Operationerne og Haandgrebene i Jordemoderkonsten.

Han tilbyder ogsaa et examinativt Collegium over Osteologien og Myologien.

J. C. Tode, ordentlig Prof. i Medicinen, gennemgaaer den medicinske Materie (Materia medica) i Korthed.

S. L. Bang, overordentlig Prof. i Medicinen, vedbliver sin Medicinskliniske Undervisning, og forklarer udvalgte Tilfælde, som have mødt i Frederichs Hospital.

Arnold Nicolai Nasheim, Dr. og overordentlig Prof. i Medicinen og Experimentalphysiken, forklarer i sine physiske Forelæsninger den atmosfæriske Lufts, tilligemed Vandets, Jerns, Electricitetens, Magnetismens og Meteorernes Egenskaber; saa vedbliver han ogsaa i dette Halvaar at prøve Brauns medicinske System, som han i Winterhalvaaret begyndte paa.

Erich Viborg, Prof. i Botaniken og Dyrelægekunsten, foreviser Urterne i den botaniske Hauge, og forklarer offentlig deres Brug i Medicinen og Oeconomien. I de Hovedstaden omliggende Egne anstiller han, som sædvanlig, Urtesamlinger.

G. Becker, overordentlig Prof. i Chemien, lærer offentlig Metallurgien.

Philosophernes.

Abt. Kall, ordentlig Prof. i Historien, angiver offentlig Rilderne og Hjælpebidlerne i Sædrenelandets Historie; privat forklarer han Danmarks Historie efter Suhm, og udvalgte Stykker af det 16, 17 og 18 Aarhundredes Historie efter Büsch. Disputationsøvelser forfatter han i Sommerhalvaaret.

M. Børge Riisbrigh, ordentlig Prof. i Logik og Metaphysik, lærer offentlig Natur-

theologien; privat den empiriske Psychologie fra IX-X. I andre Tider igientager han det foredragne ved Examination, og giver Kundskab om de philosophiske Bøger.

Th. Bugge, ordentlig Prof. i Mathematik og Astronomie, forklarer offentlig den mathematiske Geographie; privat foredrager han de første Grunde i Katoptrik, Dioptrik, tilligemed den spheriske og theoretiske Astronomie fra III-IV.

M. Nicolai Christopher Kall, ordentlig Prof. i de østerlandiske Sprog, lærer offentlig det arabiske Sprog; privat forklarer han Amos's Spaadomme, og tilbyder dem sin Tjeneste, som ved analytiske Øvelser ønske at bestyrke deres Kundskab i det hebraiske Sprog.

M. Jacob Baden, ordentlig Lærer i den latinske Beltaalhed, forklarer offentlig Cicero's Tale for den Maniliske Lov; privat bliver han ved at gennemgaae Propertius.

M. Laurits Sahl, ordentlig Prof. i det græske Sprog, forklarer Theophrasts ethiske Characterer, tilligemed Sophoclis Tragedie Antigone, hvilken han igientager ved Examination fra XI-XII.

M. Jeremias Voldike, ordentlig Prof. i Mathematiken, lærer offentlig fra IV-V, de første Grunde af Algebra, privat fra XII-I den rene Mathematisk efter det Kastneriske Compendiums Veiledning, og i en anden bekvem Time den anvendte Mathematisk. Han tilbyder ogsaa sin Tjeneste, isald nogle forlange en vis Deel af Mathematiken forklaret.

Andreas Gamborg, ordentlig Prof. i Philosophien, foredrager offentlig fra X-XI de første Grunde af Metetiken, og privat Thelemathologien. Han er ogsaa villig til at forklare

en anden Deel af den practiske Philosophie for Lysthavende.

Stephan Sumars, Prof. foredrager fra XI-I det franske Sprogs Regler, Mandag, Torsdag og Fredag, og nævner og forklarer de berømteste skionne Skrifter i dette Sprog; fra I-II veileder han dem som ønske ogsaa at skrive fransk.

Jacob Wolf, overordentlig Prof. i Mathematiken, forklarer offentlig Arithmetik og Algebra; privat Kloften VIII om Morgenens den theoretiske Geometrie og den plane Trigonometrie efter det Karstenske Compendium. Det Foredragne igientager han ved Examinations; og gaaer ogsaa dem til Haande, som forlange hans Hielp i en eller anden Deel af Mathematiken.

Knud Lyne Rahbek, Prof. i Esthetiken, foredrager de speciellere Regler af Rhetoriken, tre Dage om Ugen fra IV-V; i de øvrige Dage agter han at forklare nogle udmærkede Digte i Modersmaalet efter Tilhørernes Valg.

M. Jørgen Kievluf, overordentlig Prof. i Historien, foredrager offentlig Historien af de fornemste Dispedommer i Lybfland; privat Kl. VIII om Morgenens de europæiske Rigers og Staters Historie; ligesom ogsaa disses nærværende Tilstand, i en anden beqvem Time.

Gregers Wad, overordentlig Prof. i Naturhistorien, fortsætter offentlig fem Dage om Ugen fra X-XI sine mineralogiske Forelæsninger, begyndende fra Kalkarterne; eller og isald man heler vil, forklarer han den 33. og 34. Bog af Plinius Naturhistorie, som handle om Metallerne og deres Brug hos Græker og Romere. Om Onsdagen i den sædvanlige Time staaer Universitetets Museum aabent for alle.

M. Rasmus Tyerup, Prof. i Litterarhistorien, foredrager offentlig den danske Litteraturs Skiebne i det 16. Aarhundrede.

Magister Peter Gierding bliver ved paa dansk at forklare det øvrige af den første Bog af Herodot, med tilføiede philologiske og philosophiske kritiske Anmærkninger; og isald der endnu findes ved vort Universitet nogle sande Esklere af det græske Sprog, vil han ikke forsømme disses Tare i private Forelæsninger.

G. O. B. Begtrup, Doctor i Philosophien, forklarer offentlig i en for Tilhørerne beqvem Time Storbritanniens Landsbyehusholdning.

M. Nicolai Hofman Sevel Bloch, fortsætter anden Gang sit Curfus over Philosophiens Historie, og forelæser og fortolker Shakespears Hamlet.

II.

Philosophisk Examen i April 1798.

A. Philosophisk Prøve.

Den 12 April.

Jens Bagger Laudab. med Udmærkelse.

Joh. Nic. Høst Haud illaud.

Peter Strøm (Claudii fil.) Laudab.

Laurits Olerup Haud illaud.

Ole Sang Haud illaud.

Andreas Cortsen Haud illaud.

Georg Evaldsen Laudab.

Christian Holst Laudab.

Thomas Hansen Laudab.

Martin Henr. Petersen Laudab.
Erich Frisenberg Udbye Haud illaud.

Den 13 April.

Friderich Dressler Laudab.
Mathias Rahbek Laudab.
Joh. Christ. Amb. Krebs. Laudab.
Johannes Holsterman Laudab.
Johan Sørensen Laudab. med Udmærkelse.
Jens Skanche Garman Laudab.
Joh. Adam Brasch Laudab.
Andreas Kadel Haud illaud.
Nic. Kefsbeck Hovring Laudab.
Ant. Frid. Christ. Lauritsen Laudab.
Andreas Qvale Laudab. med Udmærkelse.
Severin Clausen Kohde Laudab.

Den 14 April.

Peter Strøm (Jani fil.) Haud illaud.
Jac. Lerche Jørgensen Haud illaud.
Nicolai Steenstrup Haud illaud.
Joh. Vogelius Steenstrup Laudab.
Henr. Wolff Klein Curts Haud illaud.
Christian Bierrebye Haud illaud.
Poul Arngriimsen Haud illaud.
Christ. Frid. Fleischer Non contemn.
Thomas Severin Hansen Haud illaud.
Math. Lumholts Renne Haud illaud.

Den 16 April.

Jens Møller Laudab.
Joh. Otto Aug. Balle Haud illaud.
Frid. Aug. Schonheider Laudab.
Joh. Christ. Wateur Haud illaud.
Peter Beth Worsøe Laudab.
Nicolai Bithov Laudab.
Simon Natvig Haud illaud.

Lyders Sagen Laudab.
Ole Binding Laudab.
Joh. Christop. Bertelsen Haud illaud.
Jofias Hald Haud illaud.
Severin Det. Hansen Laudab.

Den 17 April.

Pet. Ole Brønsted Laudab.
Carl Ewers Laudab.
Andreas Nagesen Laudab.
Christ. Carl Münster Laudab.
Peter Galtzen Laudab.
Povel Egede Glahn Laudab.
Joh. Albert. Seerup Laudab.
Math. Pet. Paulin Laudab.
And. Christop. Gudme Haud illaud.
Johan Seier Laudab.
Povel Gaarder Laudab.
Johan Buchmann Laudab.
Jens Dons. Kaarsberg Laudab.

Den 18 April.

Joh. Georg Wolff Non contemn.
Edvard Christi Frigner Haud illaud.
Laur. Sylvester Johannesen Non contemn.
Peter Melchior Laudab.
Christen Christensen Haud illaud.
Hene. Wilh. Dreinholm Haud illaud.
Ernst Carl Frid. Hoff Haud illaud.
Laurits Schou Haud illaud.
Nic. Frid. Kummel Laudab.
Jens Carsten Frich Hene Laudab.

Den 19 April.

Pet. Nic. de Sewe Non contemn.
Joh. Frid. Bloch Haud illaud.
Joh. Mühle Gotschalck Haud illaud.
Ole Christop. Bierre Haud illaud.

Joh. Casper Bierre Haud illaud.
 Jens Erichsen Braae Laudab.
 Ole Magnus Bierregaard Laudab.
 Georg Henr. Jan. Bruun Haud illaud.
 Math. Valentin Huun Non contem.
 Edvard Hagerug Haud illaud.
 Thomas Møller Laudab.
 Adser Ipsen Haud illaud.
 Jochum Godsche Willemoes Laudab.

Den 20 April.

Pet. Ballentin Seidelin Laudab.
 Pet. Bornens Junghans Laudab.
 Mathias Carh Haud illaud.
 Georg Joachim Lud. Brochdorff Laudab. med
 Udmærkelse.

Joch. Hagerup Angel Haud illaud.
 Nich. Ancherfen Secher Laudab.
 Johan Garman Laudab.
 Johan Lorp Hansen Laudab.
 Nic. Seierslev Evede Laudab.
 Ole Stampe Koch Laudab.
 Jens Lemvig Haud illaud.
 Peter Krug Meier Laudab. med Udmærkelse.

Den 21 April.

Pet. Frid. Winter Non contem.
 Henrich Smith Laudab.
 Pet. Henr. Barchley Haud illaud.
 Jens Fabritius Haud illaud.
 Jacob Schmidt Haud illaud.
 Ditlew Swensen Haud illaud.
 Eiler Christ. Christie Haud illaud.
 Simon Christ. Mølsted Haud illaud.
 Johannes Francke Haud illaud.
 Ivar Leganger Haud illaud.
 Diderich Marcellus Saltrup Haud illaud.

Den 23de April.

Casper Holten Castenschiold Laudab.
 Enevold Vilh. Verregaard Laudab.
 Benjamin Hornemann Laudab.
 Ernst Nic. Kreeberg Laudab.
 Didrich Müller Laudab.
 Christ. Holger Wilde Laudab.
 Joh. Christ. Libenberg Non contem.
 Ove Høg Guldberg Haud illaud.
 Johan Lyders Non contem.
 Joh. Ulrich Carlsen Haud illaud.
 Nicolai Winge Haud illaud.
 Badstyver Lafier Haud illaud.
 Jens Flor Laudab.

Den 24de April.

David Nic. Dorph Seidelin Laudab.
 Christ. Jul. Linstow Laudab. med Udmærkelse
 Christian Hasseltiis Non contem.
 Herman Colb. Meldahl Haud illaud.
 Nicolai Teilgaard Haud illaud.
 Pet. Joh. Normann Haud illaud.
 Joh. And. Vilhging Haud illaud.
 Olaus Thorkilli Haud illaud.
 Joh. Christ. Felding Haud illaud.
 Jacob Vilh. Klingberg Laudab.

B. Philologisk Prøve.

Den 16de April.

Christ. Frid. Aug. Lehman Laudab.
 Zacharias Møller Laudab. med Udmærkelse.
 Georg Suhr Gørh Laudab.
 Christian Thygelsen Laudab.
 Nicolai Kosod Laudab.
 Joh. Stephan Carlsen Haud illaud.
 Christ. Frid. Thueseng Haud illaud.

Georg Frid. Lund Haud illaud,
 Joh. Henr. Hank Laudab.
 Pet. Nic. Frost Laudab.
 Pet. Henr. Barcklay Laudab.
 Herman Colb. Meldahl Laudab.
 Andreas Winge Laudab.
 Ole Haagslund Schmidt Haud illaud,
 Nic. Christop. Østrup Laudab.

Den 17de April.

Rind Namshardt Ørn Laudab.
 Otto Bull Laudab.
 Christian Anker Laudab.
 Hieronimus Nerbech Haud illaud.
 Peter Henningsen Laudab.
 Laurits Joh. Klingberg Laudab.
 Laurits Christ. Boysen Laudab.
 Henrich Hermanstorff Laudab.
 Peter Kattrup Laudab.
 Nic. Christop. Bülow Laudab.
 Joh. Christian Vrestrup Laudab.
 Sev. Clausen Rohde Haud illaud.
 Laurits Spandet Bogelius Laudab.

Den 18de April.

Jens Bagger Laudab. med Udmærkelse.
 David Seid. Birch Laudab.
 Andreas Cordsen Haud illaud.
 Carl Adam Weinholz Laudab.
 Jacob Kofsted Suur Laudab.
 Jens Bay Linde Non contem.
 Mart. Henr. Petersen Laudab.
 Adam Gotl. Siedde Haud illaud.
 Povel Helgen Laudab.
 Mathias Svendsen Laudab.

Den 19de April.

Christ. Frid. Helgerud Laudab.
 Joh. Nic. Høst Laudab.

Peter Strom (Jani fil.) Haud illaud.
 Albert Lemvig Schumacher Laudab.
 Gerhard Toldborph Laudab.
 Erich Frisenberg Udbye Haud illaud.
 Thomas Hansen Haud illaud.
 Georg Evaldsen Haud illaud.
 Christian Holst Laudab.
 Christian Joh. Winther Laudab.
 Andreas Kabel Haud illaud.
 Ant. Frid. Christ. Lauritsen Haud illaud.
 Frid. Vilh. Pechyle Laudab.
 Lyders Sagen Laudab.

Den 21de April.

Ant. Ditlev Moeskilde Laudab.
 Casper Holten Castenschiold Laudab.
 Peter Strom (Claudii fil.) Haud illaud.
 Nicolai Bügrov Laudab.
 Jacob Verche Jørgensen Haud illaud.
 Joh. Bogelius Steenstrup Haud illaud.
 Nicolai Steenstrup Laudab.
 Henrich Wolff Klein Curtz Haud illaud.
 Christian Bierrebeye Haud illaud.
 Simon Natvig Haud illaud.
 Jonas Kraft Haud illaud.
 Christ. Frid. Fleischer Haud illaud.
 Janus Flor Laudab.
 Andreas Hansen Laudab.
 Jens Schanke Garman Laudab.
 Georg Daae Schütz Haud illaud.

Af dem, som have underkastet sig begge Prø-
 ver, bleve følgende 7 offentlig indfaldte for Con-
 sistorium og berømte:

Johannes Sørensen.
 Zacharias Møller.
 Jochum Ludvig Brochdorff.

Peter Krog Meyer.
 Christian Julius Linšov.
 Andreas Ovale.
 Jens Bagger.

III.

Om Professorernes Enkekasse.

Tidre Tider havde Professorernes fattige Enker deres mest og næsten eneste Understøttelse af hvad dem, saavel som andre fortiente Embedsmænds Enker, blev bevilget af Kongelig Gavnildhed, enten af de af deres Mand oppebaarne Tiender og Jordegods Indkomster, eller af den Kongelige Kasse, som de stedse kunde giøre sig Regning paa. Af Universitetet oppebare de ikkun et lidet Sammenkud, som Professorerne af deres egne Indkomster bidroge, og som bestod af eet Pund Byg, et halv Pund Rug, efter hvert Aars Capitelstart, eet Lam og en Gaas, begge beregnede til 1 Rdlr., Studpenge 4 Rdlr. 3 Mk. og Huusleie 12 Rd.; hvilket alt blev dem leveret eller i Penge godtgjort til hvert Aars Paaske. Og endnu nyde fire Professor-Enker denne Pension, som tages af Professorernes saa kaldte almindelige Indtægter, og fra-gaaer deres aarlige Distributs.

Men da Tidernes tiltagende Dyrhed gjorde denne Pension efterhaanden alt ubetydeligere, og Afdgangen til Kongelig Gavnildhed for Embedsmænds Enker blev alt vanskeligere formedels den Kongelige Kasses tiltagende Vyrder; tænkte man viseligen paa at skaffe sine Enker en sikrere og af Gunstbevisning uafhængende Understøttelse; og bleve da i Aaret 1767 da værende Consistoriales

eenige om at oprette en Enkekasse for deres og efterkommende Consistorialprofessorers Enker, og at indsende til Kongelig Confirmation en Fundats for samme, som var opsat af daværende Professorer J. C. Kall og Christ. Zorrebow. Fundatsen lyder Ord til andet saaledes:

»Christianns septimus &c.

Giære alle vitterligt: at eftersom Os eskelige Rector og Professorer ved Universitetet i Børes Kongelige Residensstad Kiøbenhavn for Os allerunderdanigst have andraget, at, paa det Professorum Enker ved bemeldte Børes Universitet kunde herefter vorde betænkte med nogen bedre Pension til nødvendigst Underholdning, end de hidindtil have nydt esier ældgamle Statuta, hvorefter de neppe have havt 30 Rdlr. aarlig, have de til den Ende frivillig indgaaet og underskrevet efterfølgende Convention og Forening, hvorpaa de hos Os allerunderdanigst have anholder om Børes allernaadigste Confirmation, hvilken Convention og Forening Ord til andet saaledes lyder:

»Da fast alle Enkekasser hidindtil synes ei at kunne være ved Magt, og den fra ældgammel Tid ved Universitetet fastsatte Pension for Professorers Enker er saa ringe, at den sielden gaar over 30 Rdlr. aarlig, hvilke i nærværende Tider ei kunne ansers for nogen synderlig Hielp, men vi dog gierne ville see vore Enker bedre soulagerede, saa have vi nu levende Professores consistoriales indgaaet imellem os følgende Forening, og nu herved allerunderdanigst ansøge om Deres Kongelige Majestats allernaadigste Confirmation derpaa, nemlig:

I.
Vi oprette en Enkekasse for Professorers Enker ved Kiøbenhavn's Universitet allene, og for ingen andre, og det saaledes, at bemeldte Enker tillige ubehindret steds beholde den Pension ved Universitetet, som Professorum Enker fra ældgamle Tider efter Statuta er tillagt, og som de allestider nydt have.

2.
Til denne Enkekasse betale vi nu levende gifte Professorers consistoriales til næstkommende 11 Junii 1767, og siden aarlig hver 11te Junii Fem og Tyve Rigsdaler Courant.

3.
Vi nu levende ugifte Professorers consistoriales, saamange som have underskrevet denne Forning, vilde i samme Maade til dette gudelige Værks Befordring frivillig betale enhver aarlig Halvt imod de gifte.

4.
Disse Penge har nuværende Quæstor Universitatis været saa god at love, at ville af enhver Distributs til 11 Junii næstkommende, og siden fremdeles hver 11te Juni indeholde, samt over Kassens Indtægt og Udgift i Tiden at føre Regnskab, som med de andre Universitets Regnskaber under en aparte Rubrique føl-

ger, da det formodes, at andre Quæstors efter ham bevise denne velmeente Stiftelse samme Godhed.

5.
Foruden det No. 2 ommeldte aarlige Contingent, betale vi gifte strax ved Kassens Begyndelse til en Fond, hver Et Hundrede Rigsdaler, eengang for alle, og disse Penge leveres til Quæstoren næstkommende 11 Juni, eller hos ham af vores Distributs indeholdes, hvilket vi ogsaa helst ville bede om.

6.
Alle Kassens Penge, saalange ingen Enker ere, eller saamange, som fra Enkernes Pensioner blive tilovers, skulde paa Rente udsættes og gøres frugtbringende det allerstærkeste mueligst er, var det end i smaae Summer iblant andre Universitetscapitaller.

7.
Skulde iblant os underskrevne nogen som nu er ugift, siden gifte sig, da betaler han fra den Tid af Fem og Tyve Rigsdaler aarlig, samt tillige det i No. 5 ommeldte Indskud 100 Rd., men maatte han dog i Indskuddet gotgiøres, hvad han tilforn som ugift havde til Kassen betalt *).

*) Om denne Artikels Anvendelse paa de nuværende ugifte Consistoriales, som siden gifte sig, er opstaaet nogen Tvivl og Uklighed i Meening, da nogle have holdet for, at denne Artikel alleene angaaer de Professorer, som have underskrevet Begjæringen om Fundatsens Oprettelse, andre derimod, at den angaaer alle Consistoriales til alle Tider. Denne Tvivl synes ikke at være bleven fuldkommen afgjort, og kan, isald den sidste Meening skal blive den giældende, give Anledning til Strid for Kassen. Thi sæt, at en ugift Professor allene i 10 Aar har gjort et aarligt Indskud til Kassen af 12 Rdlr. 3 Mk., og han efter disse 10 Aars Forløb gifter sig, saa vil de 100 Rdlr., han da er forbunden at indbetale til Kassen, ikke strække til at gotgiøre ham hans giorte Indskud, men han maae have Gotgiørelse af Kassens Fond.

8.

Det som egentlig bestemmes til Enkernes Pensioner, er Renten af det Indskud der samles til Kассens Fond (No. 5, 7), samt dernæst det aarlige Contingent Fem og Tyve Rigsdaler af hver gift Professor. Men hvad de ugifte contribuere, det skal samles til Capitalens Fremvert, for deraf med Tiden at forbedre Pensionerne.

9.

Desaarsag tør vi til Begyndelsen ei love meget høi Pension, ja ei højere end Et Hundrede Rigsdaler, naar Kassen har samlet en Fond af 2000 Rdlr. ja, dersom saa skeede, at der strax i de første Aaringer bleve flere Enker, end at hver af dem kunde nyde fulde Et Hundrede Rigsdaler af de i No. 8 til Pensioner bestemte Pengge, saa skulle disse deles lige imellem dem, og de dermed nøies.

10.

Derimod, om Gud ladet de gifte iblant os endnu iendeel Nar leve, og Kассens Kræfter der ved tiltage, saa skulle Enkerne ei allene aarlig faae bemeldte Pension, men den skal endog Tid efter anden for samtlige Enker forbedres, alt saaledes og saalange, som Kассens Tilstand det vil taale.

11.

Hvor snart denne Forbedring kan begynde, og hvor høit den med Tiden kan stige, det er en Sag som berøer paa Guds Forsyn og paa indfaldende Omstændigheder; men aldrig maae nogen Enkes Pension stige over Tre Hundrede Rigsdaler.

12

Skulde ellers nogen af kristelig Gavnildhed ville til denne Stiftelse give nogen Donation,

da skulle Renterne deraf ogsaa komme alle Enkerne tilgode og lige Deeling, med mindre Giveren selv skulde have fastsat, at ikkun de fattigste iblant dem skulde have Deel i dem.

13.

Naar Kassen er kommen i den Stand, at den til sine Enker kan udrede sidstnævnte højeste Pension, og endda af de dertil bestemte Penge beholde noget anseeligt tilovers, da maae de daværende Consistoriales nærmere betænke og per unanimia eller plura bestemme, hvorledes forholds skal og kan paa den beqvemteste Maade saaledes, at Kassen ei allene kan holdes i saadan Stand, at den kan ventes at blive vedvarig, men ogsaa, at de i No. 2 fastsatte Udgifter kunde formindskes.

14.

I hvorliden eller stor Enkepensionerne af denne Kasse maatte blive, da maae de aldrig besvares med nogen Arrest, Dom eller Execution, men skulle stedse blive urørte til Enkernes Underholdning; dog maae Enkerne selv i behøvende Tilfælde assignere paa deres Pension, men den bliver ei betalt før Terminen, og om Enken døer forinden, da betales ei mere, end til hendes Død forfalden var.

15.

Enkernes Pension udbetales i 2de Terminer, nemlig Halvdeelen til 11 Juni og Halvdeelen til 11 Decembris, at regne fra Marsdagen efter Mandens Død, saameget som det da i første Termin efter Proportion kan blive.

16.

Hvad hidindtil sagt er om Enkernes Pension, det er at forstaae om saadanne Enker, som

i det høieste ikke ere over 25 Aar yngre end deres afdøde Mand vare; men saasnart der befindes større Forskiel i deres Alder, var det ikkun et eeneste Aar, da nyde slige Enker ikkun halv Pension imod de andre. Forresten forstaaer det sig selv, at saasnart en Professors Enke gifter sig igien, da ophører hendes Pension, og saafremt hendes anden Mand ikke ligeledes er Professor, da udgaaer hun aldeles af Kassen.

17.

Skulde nu værende eller tilkommende gifte Professores designati indtræde i denne Kasse, da er det dem, men ikke andre tilladt paa samme Vilkaar, som No. 2 og 5 om gifte Consistorialibus sagt er, allene med den Forskiel, at, som de ingen Distributs nyde hos Kvastorem, saa bør de selv hver 1ste Juni indkomme med deres Contingent, og hvis det udebliver over et fuldt Aar derefter, da udelukkes de og deres Enker fra Kassen.

18.

Gaaer nogen, som var Interessent i denne Kasse, fra Universitetet, da skal hans Enke lige fuldt nyde Pension af Kassen, som Professor-enke, saafremt han efter sin Vortgang fra Universitetet haver continueret hver 1ste Juni at betale sit aarlige Contingent til Kassen, men haver han forsemt det over et fuldt Aar, da er han og hans Enke fra Kassen udelukt.

19.

Skulde nogen Professor blive Enkemand, og gifte sig igien, da skal han foruden sit aarlige Contingent Fem og Tyve Rigsdaler, betale for sin anden Kone til Indskud til Kassens Fond

Halvredstindstyve Rigsdaler, og dog bliver med hende forholdet efter No. 16, om hun imod ham at regne, er yngre end der sagt er.

20.

Skulle i andre Maader Tidernes Omstændigheder udkrave nogen Forandring og Forbedring i denne Foundation, til Kassens større Gavn og Baragtighed, da maae Interessenterne per unanimia eller plurima derom giøre nærmere Anordning." Kjøbenhavn den 20 Mai Anno 1767.

P. Koefoed Ancher. P. K. Goische.
J. A. Cramer. C. G. Kragestein.
J. J. Ramus. J. L. Kall. C. Gorrebow.
M. Zübner. C. S. Wadskiær. J. Stampe.
C. Lodberg Friis. B. Møllmann.
B. G. von Obelig.

"Da vilde vi forestaaende Convention og Forening, som en Foundation til en bestandig Pensionskasse for Professorum Enker ved Universitetet udi bemeldte Borens Kongelige Residensstad Kjøbenhavn, udi alle dens Ord, Clausuler og Puncter, saasom samme her oven indført findes, allernaadigst have confirmeret og stadfæstet, saa og hermed confirmere og stadfæste; og skal disse ovenmeldte Artikler være og blive en Regel og Lov for alle tilkommende Professores, baade gifte og ugifte, saa at de fra den Tiid af, da de træde ind udi Consistorio og til fuld Væn, skulde lige fuldt som om det var indført i de dem allernaadigst meddeelte Bestallinger, være pligtige, strax at gaae ind i denne Pensionskasse, og i alle Maader at bære de samme Byrder, med Indskud og Contingent, som for-

nævnte underkrevne, deels gifte, deels ugifte, nu frivilligen have paalagt sig, for at soulagere forbemeldte Enker. Og maae ingen Professor consistorialis nogenfinde, enten selv unddrage sig, eller frietages fra disse Udgifter. Forbydende ic." Frederiksberg, den 5te Juni 1767.

At forestaaende er ligelydende med Registrantbogen, det attesteres herved af Hans Kongelige Majestatts Secretærer udi det danske Cancellie. Den 9de August Anno 1770.

J. Brock. W. Jacobi.
(L. S.) (L. S.)

I de første 4 Aar efter Fundatsens Confirmation fæede ingen Distributs til Enker, men hvad som indkom af de aarlige Contingenter, blev henlagt til Fondet og udsat paa Rente. Den første Distributs gik for sig Aar 1770, og var da Kassens Beholning 2276 Rdlr. 5 Mk. 5 ß. Dertil kom i samme Aar ved et af daværende Professor Etersaad Christian Lodberg Friis og Søster oprettet Testament en Gave af 1000 Rdl., hvilken i Aaret 1775 var vorat til den Summa 1498 Rdlr. 5 Mk. 12 ß. af det som blev tilovers, efterat de borttestamenterede Penge vare udreede, ifølge den Frihed Testator havde givet Executores Testamenti til at disponere over dette Overskud, som dem best syntes. Disse deelede da det Overskydende i to lige Deele inellem haredes beneficiarii og Professorernes Enkekasse.

Kassens Beholdning var saaledes efter Regnskabet for 1775 steget til den Summa 5852 Rdl., hvilken Sum fremdeles ved de aarlige Indskud og Regnskabsførernes Omhyggelighed for at see hvert Aars Overskud betids gjort frugtbringende, vorat

saaledes, at man i Aaret 1792, da Beholdningen beled sig til 15507 Rdl., kunde tænke paa at forestaae en Forhøielse i Enkernes Pensioner, ifølge Fundatsens 10 Artikel. Denne blev ogsaa vedtagen, og fra 11 Junii 1793 oppebarer enhver Enke, som har fuld Pension, 25 Rdlr. aarlig Forhøielse, ligesom de halve Portioner 12 Rdlr. 3 Mk.; saa at Professorernes Enker nyde hver 11 Juni og 11 December, af en fuld Portion 62 Rdl. 3 Mk., og af en halv 31 Rdl. 24 ß.

Pensionisternes Antal beled til 11 Decbr. 1797 til 6, hvoriblant 2 paa halv Pension. Til disse er siden kommen sal. Conferenceraad Rottbøls Enkesone med fuld Pension.

Kassens hele Beholdning var ved Regnskabs Afskaffelse for 1797—17864 Rdl. 4 Mk.

Ephorus eller Kassens Administrator er Hr. Professor Nic. Christ. Kall.

IV.

Det Cappelske Legat til Reifende.

Dette Legat er ved Testament af 28 Marti 1780 og 27 August 1783 stiftet af forhenværende Apotheker ved det Kongelige Frederichs Hospital, afgangne Joachim Dietrich Cappel. Fundationen dereover har erhholdet Kongelig Confirmation under 23 Juni 1786, og er i samme Aar trykt hos Hofbogtrykker Müller. Men da den ikke er bleven offentlig bekendtgjort, saa troer jeg at gjøre Publicum en Tjeneste med at lade den her aftrykke, saaledes som den mig af Directionen er bleven meddeelt. Jeg havde ogsaa begjæret og

wentet et Udtog af Directionens Protokol, for at kunne bekendtgjøre de Candidaters Navne, som hidindtil have nydt dette anseeligste af alle vore Rejsestipendier. Men da dette Udtog hidindtil er udeblevet, nødes jeg til at lade mig nøie med at bekendtgjøre Fundatsen selv. Denne lyder med den Kongelige Confirmation saaledes:

"Vi Christian den Syvende, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Wenders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dithmerken og Oldenborg, gjøre alle vitterligt: At efter som hos Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begiert Bores aller-naadigste Confirmation paa efterskrevne Fundats, lydende Ord efter andet, som selger: Foundation til det, af afgangne Joachim Dietrich Cappel, forhen værende Apoteker ved det Kongelige Friderichs Hospital, ved Testamente af 28 Martii 1780 og 27 August 1783 oprettede Rejsestipendium for Studiosis Pharmacix og Studiosis Chirurgix og Medicinæ, under Navn af Stipendium Capellianum efter Testators Begiering opsat af undertegnede executoribus testamenti.

§. 1.

Dette Stipendii staaende Fond skal efter Testators senere Disposition af 27 Augusti 1783, dens 4de §. bestandig være den Summa 13.500 Rdlr., skriver Tretten Tusinde, Sem Hundrede Rigsdaler.

§. 2.

Da dette Fond, 13.500 Rdlr., efter Testators Anordning i benævnte Disposition, dens

9de §., af os undertegnede Executorer allerede er afleveret til det Kongelige Friderichs Hospital, med Renter a 4 pr.C. fra 11te Junii 1784, efter Directionens Anviisning og mod Bedkommendes Qvitering; og der modtaget i allerunderdanigst Folge allernaadigst Resolution, communiceret Directionen for det Kongelige Friderichs Hospital, fra det Kongelige danske Cancellie, under 21 August 1784, for at udsættes som Hospitalets egne Midler; er altsaa dette Fonds oeconomicke Bestyrelse og sine Udsættelse paa Renter, til det af Testator intendede Rejsestipendii aarlige Fremme, for bestandig, efter Testators Ønske og Begiering betrygget under det Kongelige Friderichs Hospitals Direction.

§. 3.

Da det tillige har behaget Hs. Majestæt i allerhøistbemeldte Resolution allernaadigst at fritage dette Stipendii Fond for Decourten af den allernaadigst paabudne $\frac{1}{2}$ pr.C.; anvendes aarlig til dette Rejse-Stipendium det fulde Beløb af Fondens aarlige Rente; saa at Stipendarius for nærværende Tiid, da Rentefoden er 4 pr.C., nyder 540 Rdlr. aarlig, paa sine udenlandske Rejser.

§. 4.

Stipendarius faaer dette Stipendium ubetalt forskudsvis i Halvaars Terminer af det Kongelige Friderichs Hospitals Casse, efter Stipendii Directeurernes Anviisning og sin derfor givende Qvitering.

Til hvilken Ende et halvt Aars Renter af Stipendii Fond altid ved næstforegaaende 11te Junii, eller 11te Decembers Termin maae være forfalden, for nogen Anviisning eller Udbetaling kan finde Sted.

§. 5.

Udi 6 paa hinanden følgende halve Aar, men ei længere, oppebærer Stipendiarius bemeldte Forskud af et halvt Aars Gehalt, fra den Dato at regne, han tiltræder sin udenlandske Reise, da han erholder det første halve Aars Forskud.

§. 6.

Skulde Stipendiarius inden det halve Aars Udgang, hvortil han har faaet Forskud, paa sin Reise ved Døden afgang, udbetales herester ingen af de tilbagestaaende Terminer, hvortil hans Arvinger eller Creditorer.

§. 7.

Skulde Stipendiarius ved Efterladenhed og Forsømmelse af de ham (§. 8, 9) paalagte Pligter, give den ham (conf. §. 8) til Raadgivere anviste Directeur nogen grunder Formodning om: at han ikke fortsatte de Studeringer, til hvis Dykkelse dette Reifestipendium er bestemt; anvises og udbetales ham ingen af de tilbagestaaende Terminer, før han har opfyldt de ham paaliggende Pligter; i Mangel deraf erklæres han, efter samtlige Stipendii Directeurers Decision, fra nogenstinde at nyde noget af de tilbagestaaende Terminer.

§. 8.

Naar en Stipendii-Candidat er valgt, gives ham Anviisning til hvem af Stipendii Directeurer han især haver at henvende sig, før med ham at overlægge om sin Reises fordeeligste Indretning, og at kunne vælge de for sine Videnskabers Dykkelse beqvemste og bedste Steder.

Til denne Directeur haver han hvert halve Aar i det mindste at indberette sit Opholdssted; hvilke Collegia han herer; hvorhen han mener at fortsætte sin Reise ic; derover at indhente hans Raad, og Samtykke; samt, om benævnte, ham til Raadgiver anviste Directeur skulde finde det fornødent, og forlanger det, at indsende Attester fra de Mand, hvis Forelæsninger han frekventerer.

§. 9.

Da Testator udtrykkelig har foreskrevet: at de rejsende Studiosi skal excolere det chymiske Studium paa deres Reiser; paalægges det altsaa enhver, som nyder dette Reifestipendium, enten han er Studiosus Chirurgiæ og Medicinæ eller Studiosus Pharmaciæ, paa sin Reise at lægge sig e ter Chymien, og at godtgjøre slikt ved at indsende Testimonia fra de bekiendte Chymicis, hvis Forelæsninger han har hørt; hvilke Testimonia skal bilægges den §. 16 ommeldte Protocol.

§. 10.

Competenterne til dette Stipendium skal være:

A. Virkelig Indfødte,

eller

som Børn under 10 Aar, af indfødte Venner eller Familie her i Landet antagne, og her i vore egne Riger og Lande opdragne og oplærte.

B. Studiosi Pharmaciæ,

eller

Studiosi Chirurgiæ og Medicinæ.

C. Som allerede have nogen Kundskab i Chymien, og derover have hørt i det mindste et Collegium, forudsat, at der og her ved Academierne læses over Chymien.

D. Have sustineret Examina Academica, udi benævnte deres Vidensfaber med næst bedste Character i det mindste, og med troeværdige Kunstfærne Mand's Attester bevise, at de ikke efter erhøvdte Examina have negligeret deres Studia.

§. II.

Da der paa det Kongelige Friderichs Hospital altid vil findes den bedste Leilighed til practisk Øvelse i Chirurgen og Medicinen, skal de Studiosi Chirurgiæ og Medicinæ, som ere oplærte, eller have frekventeret Sygestuernerne paa Friderichs Hospital, først og fornemmelig komme i Betragtning, naar en Studiosus Chirurgiæ og Medicinæ skal vælges til dette Reifestipendium, ei allene fordi man med Grund kan vente at finde de dueligste Subjecter blant disse, men endog for at opmuntre Studiosi Chirurgiæ og Medicinæ til at benytte sig af benævnte Leilighed.

§. 12.

Da Testators Hensigt med dette Stipendii Oprettelse allene har været at contribuere til, at Landet altid maatte have det fornødne Antal af duelige Mand udi de Vidensfaber, til hvis Fremme dette Stipendium af ham er oprettet; skal denne Betragtning og fornemmelig bestemte Stipendii Directeurer i deres Valg: Naar, og enten en Studiosus Pharmaciæ, eller en Studiosus Chirurgiæ og Medicinæ skal udsendes; hvorved dog altid tillige sees paa, om et eller andet særdeles heldigt Genie og dueligt Subject i en af disse Vidensfaber forefindes,

§. 13.

Executores Testamenti, som dette Stipendii første Directeurer, vælge Candidaterne til samme, saa lange de leve; men naar begge, enten ved Døden, eller paa anden Maade ere afgangne, vælge Medici og Chirurgi udi Directionen for det Kongelige Friderichs Hospital, eller den nu saa kaldede medicinske Direction, saaledes som samme den Tiid, da Testator gjorde sin Disposition, og for nærværende bestaaer, baade af Chirurgen og Medicis, Candidaterne til dette Stipendium.

§. 14.

Ere Directeurerne, som alle have lige Stemmer, ikke alle eenige i Candidatens Valg, bestemmer Pluraliteten samme, og skal de Antallet af Stemmerne være lige og ikke kunde bringes til Pluralitet, afgiores Valget ved Lodkastning.

§. 15.

Skulde nogen af Directeurerne finde noget at erindre imod det steete Valg, som han holdt for at stride imod denne Foundation, der efter Testators Willie skal være en Regel for de succederende Directeurer af dette Stipendio; skal det være ham tilladt sligt at anmærke udi den, i følgende §. ommeldte Protocol.

§. 16.

En dertil indrettet Protocol, som føres af den, §. 8., ommeldte Directeur, hvorudi denne Foundation tilligemed den derpaa forventende allernaadigste Confirmation, Ord til andet indføres, skal herefter ved Dag og Dato ansføres enhver Candidats Valg, hans Navn, af hvil-

se Directeurer han er valgt, naar han tilraa-
de og fuldendte sin Reise ic.; og derved efter
Nummer bilesges hans producerede Testimo-
nia Academica, in Copia Vidimata, samt
øvrige originale Attester om hans Duellighed;
og endelig de s. 9. ommeldte Testimonia, for
at vise hvilke Collegia Chymica han paa sin
Reise har frequenteret.

Kiøbenhavn, den 3die December 1785.

A. Kölpin. G. D. Jørgensen.
(L. S.) (L. S.)

Da ville Vi bemeldte Fundats udi alle dens
Ord, Clausuler og Puncter, saasom samme her-
oven indført findes, allernaadigst have confir-
meret og stadfæstet, saa og hermed confirmere
og stadfæste; forbydende alle og enhver herimod
efter som forskreyet staaer, at hindre eller udi
nogen Maade Forsang at giøre under Vor Hyl-
dest og Naade. Givet paa Vort Slot Fride-
richsberg, den 23de Junii 1786.

Under Vor Kongelige Haand og Signet.

Christian R.

(L. S.)

Schack Rathlou,

Luxdorff. P. Aagaard.

Directøerne ere endnu de samme som have
underskrevet Testamentet, nemlig: de Herrer Jus-
sitsraad Kölpin og Bogholder Jørgensen ved
den almindelige Entekasse.

V.
Anmeldelse om den ved det Juridiske Fa-
kultet foresaldne Concurs om Adjunkt-
og Notarial-Embederne.

Meddelt af Hr. Prof. Schlegel.

Da ved Hr. Zurtigkarls Bestikkelse til overor-
dentlig Professor i Lovkyndigheden, Adjunkt- og
Notarial-Embederne ved det juridiske Fakultet vare
blevne ledige, blev af Hs. Majestæt, efter Fakul-
terets af Patronen approberede Forslag, resolveret
under 16 Febr., at disse Embeder ligesom forrige
Gang skulde bortgives efter Concurs. Antallet af
Prøve-Forelæsningerne, der skulde holdes af en-
hver Candidat, havde ved den forrige Concurs
ligesom ogsaa ved den næstforegaaende, hvorved et
extraordinært Professorat i Lovkyndigheden besat-
tes i 1788, været 7, men blev i Betragtning af
det formodede større Antal af Concurrentere og Cen-
soreres Embeds-Forretninger, der ei tillod dem
at anvende saa megen Tid, som saa mange Fore-
læsnings Bedømmelse vilde medtage, nedsat til
5, hvoraf tvende skulde være over Themata af Na-
tur- og Folketretten; tvende af Fædrenelandets Lov-
kyndighed og een af den Romerske Ret. Dagens
Bestemmelse og Voteringsmaaden overlodes til
Censorerens indbyrdes Forening.

Til Censorer udnavntes, foruden Fakultetets
Medlemmer Wörregaard, Schlegel og Zur-
tigkarl, Conferensraad og Deputeret i Rente-
kammeret Jakob Edvard Colbjørnsen, Justits-
raad og Høiestrets Assessor Niads Fridsch og
Politimester M. T. Cold. Af Fakultetet vare
foreslaaede, foruden de forrige Professorer i Lov-

kyndigheden Edvard Colbjørnsen og Cold, Justitiarius i Høiestret, Conferenzraad Cordsen og Conferenzraad og General-Prokureur Christian Colbjørnsen, der havde været Censorer de tvende forrige Gange, men begge undskyldte sig; i Justitiarii Sted blev da, som meldt, Justitsraad Fridsch udnævnt.

Censorerne bleve befalede ved Rescript af 23 Febr. i deres Recension over Forelæsningerne at tage Hensyn til Kundskabernes Grundighed, Foredragets Orden og Tydelighed og Sprogets Reenhed, samt at denne Recension senest i Mai Maanedens Begyndelse skulde indsendes til Patronen for Kjøbenhavns Universitet, og at det skulde staae Censorerne frit, enten at indsende et fælles Botum, eller hver sit, særskilt fra de øvrige. Fakultetet havde ved en formelig Bekjendtgjørelse paa Studiegaarden opfordret de Candidater i Lovkyndigheden, der maatte vilde concurrere, til at melde sig hos Fakultetet inden otte Dage fra Bekjendtgjørelsens Datum. I Følge denne Indbydelse meldte sig Candidaterne Sveistrup, Debes, Bornemann, Benzon og Lassen, hvoraf dog den første formædlet et uheldigt Fald, der nødte ham til at holde Sengen flere Dage i den tilstaaede Forberedelses-Tid, maatte tage sin Begjering tilbage. Under 25 Mai meddeelte Fakultetet disse Herrer de af Fakultetet opgivne og af Patronen approberede Thematata. Disse vare:

1. I hvad Forhold staaer Retts- og Pligt-Be-grebet til hinanden?
2. Om og hvorvidt kan det efter Folke-Netten ansees for retmæssigt i Krigs-Tider at bemægtige sig den fiendtlige Stats Undersaattes Gods til Lands eller Bands?

3. Hvorvidt strækker en gift Kones Naadighed sig over Doet, baade naar Manden er nærværende og fraværende efter vore Love? og hvad er Grunden til de Indskrænkninger, der paaligge hende i denne Henseende?

4. Hvorvidt kunne villige Vidner føres og hvad bevissende Kraft tillægges deres Forklaringer efter vore Love? og stemme disse overeens med den almindelige Retslæres Grundsaetninger?

5) Quid jus Romanum cum Ante-Justinianum tum Justinianum statuit in materia de specificatione? numque ejus statuta cum juris naturalis principis conveniant?

Af disse skulde, som Spørgsmaalene allerede vilse, Forelæsningerne over de fire første holdes i Modersmaalet, men over den af den Romerske Ret paa Latin.

Tillige bekjendtgjordes Candidaterne: 1) at der til at udarbejde deres Prøve-Forelæsninger tilstodes dem en Tid af 14 Dage, hvorefter de skulde tage deres Begyndelse, efter nærmere Tilfigelse igiennem Pedellen *); 2) enhver Forelæsning maa ikke vare over trekvart Time; 3) naar Forelæsningen er holdt, leveres Manuscriptet til Censorerne; 4) de som endnu ikke have læst over det opgivne Thema, maae ei høre deres Formand læse over det; og 5) i Henseende til Ordenen, i

*) Ved den første Concur i Aaret 1788 tilstodes der ikkun 8 Dage til denne Forberedelse og Forelæsningerne holdtes uafbrudt. Ved den anden Concur i Aaret 1790 erholdt de, der da attraaede Adjunkt-Embedet, 3 Ugers Forberedelses-Tid, og Forelæsningerne holdtes, ligesom denne Gang, efter Censorerens Leilighed.

hvilken Forelæsningerne skulde holdes, iagttages, at de saaledes alternerer imellem sig, at den ældste Candidatus juris læser første Dag allerførst, efter ham den næstældste o. s. f., og den, der første Dag har været den første, bliver anden Dag den sidste.

Prove-Forelæsningerne selv toge den 14de Martii deres Begyndelse, og endtes den 28de i samme Maaned, og indrettedes de saaledes, at Censorerne herte alle 4 Concurrentere paa samme Dag over ethvert Thema, 2 om Formiddagen og 2 om Estermiddagen. Fredagen den 30 traadte Censorerne sammen og forenedes de alle om, at foreslaae Hr. Benzou til Hs. Majestæt til at vordes allernaadigst befippet, som Adjunkt og Notarius ved det juridiske Fakultet, men derhos at anbefale de andre Candidater Bornemann, Lassen og Debes til Kongens Naade, som unge Mand, der alle, skjønt i forskiellig Grad, havde aflagt Prøver paa Talenter og Kundskaber. Censorerens Skrivelse indsendtes til Hs. Højesteret. Durchlauchtighed Patronen, den 1ste April, og erholdt derefter Hr. Benzou sin Denomination af Kongen, formædelt et Cancelliebrev, der meddelees Rector og Professorer, udstædt den 13de s. M.

VI.

En Skuepenge til Hr. Biskop Balles Vre. Et Selskab i Hovedstaden af henved Tusinde Personer, af alle Stænder og begge Køn, har foreenet sig om at give Siællands værdige Biskop Hr.

Dr. N. E. Balle, et offentligt Devis paa dets Ektonsomhed for den Iver, det Mod og de Opofrelser, hvormed han har udmærket, og vedbliver at udmærke sit biskoppelige Embede til Christendommens Haandthævelse og Bibelens Forsvar.

Disse Fortjenester syntes desto mere at opfordre sindige Medborgeres Opmærksomhed, og at kræve et offentligt Ektonsomheds Devis, som de fremspirede paa Mandens egen Grund, og fyldtes mere en til Mod og Fasthed lykkelig organiseret Siæls Kraft, end nogen udvortes Opmuntring og Understøttelse, enten af Regiering eller af Publicum. Ivertimod har enhver Religionens Ven med Forundring betragtet den Kulde og Eigeagtydighed, hvormed man har ladet en Mand personlig forhaane, som med Varme sætter for en Sag, der i alle velordnede Stater ansees for at angaae almindeligt Borgervel, og som hos os er paa det næieste forbunden med Rigets Constitution. Men denne Forundring maatte stige til den højeste Grad af Indignation, dersom saadan en Mand skulde i Skrifter kunne ustraffet forhaanes af dem, der for Skrivefrihedens Misbrug have maattet ramme deres Fædrelands Grændser, og som nu, til Trøst for tabte Borgerrettigheder, drive Naring i fremmede Lande med deres fordums Medborgeres Beslammelse, og ved Skrifters Affattelse, som de ikke havde vovet at udgive, saalænge de vare Landets Borgere, skaffe sig en Naringsvei, der sætter dem i Stand til at fortsætte denne Gifsthandel med større Binding paa fremmede Stæder, end de havde kunnet i deres eget Fødeland *).

*) Jeg sigter hermed til en ikke for lang Tid siden udkommen Piece, Angivelse kaldet, trykt hos Zacharias Breum og tilfals hos Soldin, som efter et almindeligt Nygte har til Forfatter den Mand, hvis offentlige Indtædelse til at lide Dom for sine oprørske Skrifter, vi nvelig have læst i vore Tidender, og som i danske Tilskuer No. 32, er bleven commenteret paa det venkæbligste for Emigranten, saa at denne gøres næsten til Martyr for Sædeligheden paa Theatret i sit Fædreland.

Den ommeldte hædrende Skuepenge er i Guld af 61 Specie Ducaters Værdie. Paa Forsiden staaer Hr. Biskoppens Brystbillede med Omkrift: "Dr. Nicolai Edinger Balle, Biskop over Siælland", og neden under: "født den 12 October 1744". Paa Bagsiden forestilles en stormende Sæe, hvori fremstaaer en Klippe, paa hvilken staaer en qvindelig Figur, som forestiller Religionen. Denne har hængende over Ansigtet et Svar; i den høire Arm holder den et Kors og Bibelen, og i den venstre en brændende Fakkell. I nogen Afstand seer man et stort Skib paa Søen. Omkriften er: "Religionens Ven, Statens Ven", og neden under staaer: "Mathai 10, 32. 1798". Den blev overleveret Hr. Biskoppen den 25 April, og med Guldbedaillen fulgte elleve af Sølv til Bispenden og ti Børn. Medaillen var ledsaget med følgende Skrivelse:

"Deres Høiarværdighed ville tillade, at et Antal af Medborgere, ledet af Agtelse, Erkiendtlighed, og, (hvad som endnu vil være Deres Hierte kiære) af Hengivenhed til den Religion, som ved Deres Foredrag vinder nye Glæds og Erværdighed, ofre i Dag til Dyd og Fædrelandskiarlighed et Skiansomhedstegn, som Smiger kun alt for ofte yder Forsængelighed. At forsvare Religionen og Dyd og Sæder, hvis Grundfætninger den lærer; at fordoble sin egen Iver ved at see andres aftage, og ligesom i Svælgelget af uaffælige Vanfæligheder at see nyt Mod og nye Styrke, det er Dyder, der stedse finde deres egen Løn i sig selv, og, vi føle det, er langt ophøiet over en ofte misbrugt og stundom tvetydig Udmerkelse. Men det er Frang for vore Hjerter, som vi ønske at fyldest-

giøre, og Deres Høiarværdighed vil ikke være usølsom ved at erfare, at der blandt Deres Medborgere ere mange, der vide at paafionne Deres adle Vestræbelser. I Sindbilledet af Religionen, der modstaaer Bølgernes Rasen, have vi troet at finde et sandt Billede paa dens dydige og utrættelige Forsvarer. At ønske Dem et Held, som svarer til Deres Iver og Gavnelyst, er at ønske Dem et Held uden Grændser. Ugrændsede ere og de Ønsker, vi giøre for Deres Dages Vedligeholdelse, og for alt det som bidrager til Deres Glæder". Kiøbenhavn den 24 April 1798.

af
Medborgere og Medborgerinder".

Foruden denne Gave blev samme Dag overleveret til Fru Bispenden hendes Mandts Billede i Migniatuur, indfattet i Guld, med en Rød og te Perler omkring, og Paaokrift: Agtelsesminde af Medborgere; tilligemed en Guldhalskiade, for i samme at bære Billedet paa Brystet.

Af Hr. Biskoppens Svar paa Selskabets Tilskrift vil jeg ikkun anføre denne originalstolte Takke, at han bestemmer Medaillen til efter sin Død at nedlægges i Stadens Arkiv under de 32 Mandts Tilsyn, "som et kiært Minde for Børn og Børnebørn i mange Led, om Fædres og Mødres faste Sindelav i Provøfens Dage".

VII.

Lucians Auction over Philosopherne.

Ved en nyelig Samtale med en Ven over Lucians Fisker, eller de Oplevende (o *ἀμύγ*) ov

ἀναβιβυτες) fik jeg Lyft at oversætte dette Stykke, som jeg troede, skulde være interessant og saa for vore Tider, og vise, at saa forskiellig Philosophiens Form stedse har været, saa have dog dens Dyrkere til alle Tider grebet dens Studium an paa een og samme Maade, og flere søgt at giøre Opsigt hos Pøbelen ved Paradoxer og Spidsfindigheder, end at giøre sig fortiente af Mennesket ved Sandhedens bestedne Undersøgelse. — Disse sidste er det, Lucian her har foretaget sig at giøre latterlige, men betiener sig af Sectisternes egne Navne, hvoriblandt vist nok vare mange af Dyd og Lærdom respectable Mænd, men som dog nok alle, selv Sokrates ikke undtagen, havde den Svaghed, at ville giøre Profelyter; og mange med Flid at skjule deres Meninger under et mysteriøst Dække, for at opvække desto større Beundring hos Almuens, der sætter meest Pris paa det, som den mindst forstaaer.

Men da jeg sandt, at dette Stykke vilde bedre forstaaes og paafionnes, naar man havde læst det foregaaende, som kaldes βίαιη ἀναβιβυσις, Philosophernes Auction, for hvilket hiint egentlig er et Forsvar, saa har jeg villet lade dette gaae i Forveien, og forbeholder mig at meddeele det andet i et følgende Hefte.

Til denne Oversættelse har jeg fornemmelig betient mig af Keitii Udgave, Amsterdam 1743, som den nyeste og beste jeg kiender. Noгле saa Oplysninger har jeg holdet fornødent i Anmærkninger under Texten at tilføie. Dog maa forudsættes Læsere, som ikke ere aldeles ubekendte med de græske Philosophers Systemer, skulde det ikkun være af Horats Satirer og Breve med mine Anmærkninger.

Jupiter.

Sæt du Bønkene til Nette og lav Stebet til for de Ankommende, og du, bring du Sielene hid og stil dem ordentlig op. Men pynt dem først, at de kan see smukke ud og trække ret mange Kiøbere til sig. Og du Mercur! raab op, og kald i Guds Navn Kiøberne sammen, at de strax indfinde sig paa Torvet. Vi agte at salbyde Professionsphilosopher af allehaande Skikkelser og af forskiellige Secter. Er der nogen som ikke kan betale strax, saa kan han stille Caution og betale til et andet Aar.

Mercurius.

Mange forsamle sig; vi bør derfor ikke tøve eller opholde dem.

Jup.

Lad os da begynde Auctionen.

Merc.

Hvem vil du vi først skal føre frem?

Jup.

Denne langhaarede Joniker, som seer saa ærverdigg ud.

Merc.

Du Pythagoræer, stig ned og lad dig beskue af Forsamlingen.

Jup.

Raab ham op.

Merc.

See her den beste, den ærverdiggste Stel. Hvo vil kiøbe? Hvo ønsker at være mere end Menneske? Hvem ønsker at kiende det Heles Harmonie, og at leve op anden Gang?

Kiøbmanden.

Hans Udseende er ikke gemeent. Men hvori bestaaer hans meste Kundskab?

Mere.

I Arithmetik, Astronomie, i at giøre Tegne og underlige Gierninger, i Geometrie, Musik, Eroldomskonst. Du seer her den største Spaamand.

Kisbm.

Lor jeg spørge ham selv?

Mere.

Spørg ham i Guds Navn.

Kisb.

Hvorfra er du?

Pythagoras.

Fra Samos.

Kisbm.

Hvor har du gaaet i Skole?

Pyth.

I Egypten, hos de Visse der.

Kisbm.

Men hvor engang; om jeg koster dig, hvad vil du lære mig?

Pyth.

Jeg vil intet lære dig; kun minde dig 1).

Kisbm.

Hvordan vil du minde mig?

Pyth.

Først vil jeg rense din Siel, og afdvorte dens Uhumfshed.

Kisbm.

Sæt nu, at jeg er renset; hvorledes vil du da høre dig ad med at minde mig?

-
- 1) Han spotter over Pythagoræerne, der ansaae al Kundskab som en Erindring af de Ting, Sielen, efter Pythagoras' Mening, havde været underrettet om, imedens den var i et andet Legeme.

Pyth.

Først, en lang Stilhed og Tausshed, og i hele fem Aar ikke at male 2).

Kisbm.

See til, min kiære Mand, du faaer Cræsus's Søen 3) i Opdragelse; thi jeg er snaksom, og flatter ikke om at være en Støtte. Men hvad saa efter denne Tausshed og disse fem Aar?

Pyth.

Saa skal du øve dig i Musik og Geometrie.

Kisbm.

Det er artig, at jeg først skal være en Gihtarflager, ferend jeg kan blive en Viis.

Pyth.

Ovenpaa dette skal du lære at regne.

Kisbm.

Det kan jeg alt.

Pyth.

Hvorledes regner du?

Kisbm.

1 — 2 — 3 — 4.

---

2) I saa lang Tid maatte Pythagoræerne alene høre, og kaldtes deraf *ακουστικοί* Hørere — med større Ret, end vore Lærere i de latinske Skoler, hvis Sag det ikke saa meget burde være at høre, som at tale.

3) Denne Prinds fortællses at have været født stum, men faaet sit Mæle igien, da han i sin Faders Krig med Cyrus saa en persisk Soldat fare til for at dræbe hans Fader, hvilken han i Angest tilraabte: Kammerat! drab ikke Croesus, og fra den Tid af skal han have beholdet sit Mæle.

Pyth.

Seer du, det du synes at være 4, det er 10, en fuldkommen Trekant 4), og vor Sects Eed 5).

Kisbm.

Nu da ved den største Eed Tirtallet! aldrig har jeg hørt guddommeliger Ord, aldrig helligere.

Pyth.

Eiden, min freunmede Mand, skal du faae at vide om Jorden og Luften og Vandet og Ilden, hvordan deres Natur er, hvad Skikkelse de have, og paa hvad Maade de bevæges.

Kisbm.

Har da Jld, Luft, Vand nogen Skikkelse?

Pyth.

Ja, og den som tydelig er; thi uden Skikkelse og Figur kunde de ikke bevæges. — Og oven paa dette, skal du lære at kende Gud som et Tal og en Harmonie.

Kisbm.

Du taler forunderlige Ting.

Pyth.

Og foruden det jeg har sagt, skal du lære, at du selv, som troer du er Een, sees een, og er en anden.

Kisbm.

Hvad siger du? Er jeg en anden, og ikke den der nu taler med dig?

Pyth.

Nu er du vel den, men forðum saaes du i et andet Legeme, og med et andet Navn, og med Ilden vil du atter gaae over i et andet.

4) Denne stiller man saaledes:

```

      *
     **
    ***
   ****
  
```

5) Pythagoræerne svore ved Tirtallet. See de bekendte gyldne Vers som tilskrives Pythagoras.

Kisbm.

Du vil sige: jeg skal blive udødelig, og forandres til flere Skikkelser. — Dog det maa være nok! Men i Henseende til din Epise, hvorledes forholder du dig deri?

Pyth.

Jeg spiser intet dyrisk, forresten alt, undtagen Bønner.

Kisbm.

Hvorfor afholder du dig fra Bønner?

Pyth.

Fordi de ere hellige 6), og deres Natur forunderlig. Thi for det første har man der det hele Avolelem, og naar man skaller Bønnen, imedens den endnu er grøn, vil man finde dens Natur at ligne Mandlemmets Dele; men naar du kaager den, og sætter den visse Rætter ud i Maaneskin, skal du faae Blod deraf 7). Ja det som mere er, det er en Lov hos Athenienserne, at vælge Øvrigheds personer ved Bønner.

Kisbm.

Du har sagt alting vel og værdigt. Men skad dig af; thi jeg har lyst at see dig nogen. — Hilleman! han har en gylden Lænde 8). Han

6) Efter den almindelige Læsemaade burde dette oversættes: Nei (jeg afholder mig ikke fra dem), men de ere hellige *οὐκ ἀλλ' ἱεροὶ εἰσὶ*. Men da dette er tværtimod Pythagoras Sind, har jeg oversat efter Jensii Conjectur *οὐ γὰρ ἀλλ' ἱεροὶ εἰσὶ*, hvilket staaer attice for: *καὶ γὰρ ἱεροὶ εἰσὶ*.

7) Efter alt det de Lærde have sagt over dette Sted, beroer Meeningen dog endnu blot paa Gissinger.

8) Denne tillægger ham ogsaa Diogenes Laertius.

synes at være en Gud, ikke en Dødelig, saa ham
køber jeg vist. Hvad Priis holder du ham i?

Merc.

J Ei Miner.

Kjøbm.

Vel, for den Priis tager jeg ham.

Jup.

Skriv Kjøbmandens Navn og hvorfra han er.

Merc.

Han synes at være en Italiener fra Egnen
ved Cerotona, Tarent og det der varende Græ-
kenland, endskjønt det ikke er een, men næsten tre
hundrede der have købt ham i Fællesskab.

Jup.

Lad dem føre ham bort, og lad os faae en
anden hid.

Merc.

Vil du det Svin hist, fra Pontus 9).

Jup.

O ja! ham.

Merc.

Her du med Posen paa Næffen og med Sla-
vekitlen! kom hid, og gaae rundt omkring Forsam-
lingen. — En mandig Siel sælger jeg, den bedste og
ædelste Siel, en fri Siel; hvem vil købe?

Kjøbm.

Hvad har du sagt Opraaber? Sælger du en
fri Mand?

Merc.

Ja jeg gjør.

Kjøbm.

Er du ikke bange for, at han lægger Sog
an imod dig som en Menneskesælger, eller stræver
dig for Areespagus?

9) Cynikeren Diogenes fra Sinope, en Dye i
Pontus.

Merc.

Han bekymrer sig ikke om at sælges; thi han
biller sig ind at være fri i enhver Forsætning 10).

Kjøbm.

Men hvem kan bruge saadan en So, og som
er saa ussel, med mindre man vil gjøre ham til
Grøstegraver eller Vanddrager.

Merc.

Ikke det allene, men om du og sætter ham
til Dørvogter, vil du finde ham langt troere end
Hunde; han bærer endog Navnet Hund 11).

Kjøbm.

Hvor er han fra? og hvad Professtion be-
kiender han sig til?

Merc.

Spørg ham selv, det er det beste.

Kjøbm.

Jeg er bange for hans sure og bistre Afsyn,
han vil gjøre ad mig, naar jeg gaaer til ham og
ved Gud! bide mig; seer du ikke, hvor han har
opløstet Stokken og trukket Pienbrynene sammen,
og skuler til mig med truende og vred Hu.

Merc.

Vær kun ikke bange, han er spag.

Kjøbm.

Min gode Mand! først hvor er du fra?

Diog.

Fra hele Verden.

10) Diogenes Laertius fortæller om ham, at
da han af Sorøvere var bleven opbragt og
skulde sælges, og man spurgte ham hvad
han forstod, svarede han: at styre Men-
nesker.

11) En Cyniker nemlig har sit Navn af det
græske Ord som betyder en Hund, hvor-
med man kaldte denne Sect for dens Svin-
heds Skuld.

Kiøbm.

Haad siger du?

Diog.

Du seer her en Verdens Dørger, en Kosmopolit.

Kiøbm.

Tager du nogen til dit Monster?

Diog.

Hercules.

Kiøbm.

Hvi anlægger du da ikke ogsaa Lovehuden; thi i Henseende til Trakollen ligner du ham.

Diog.

Denne forslidte Kappe er min Lovehud, og jeg ligger til Marks ligesom han, imod Belyster, ikke efter Befalning, men frivillig; thi mit Forsæt er at rense Livet.

Kiøbm.

Til Lykke med det Forsæt. Men hvad skal vi sige, du har lagt dig meest efter? hvad er din Haandtering?

Diog.

Jeg er Menneskenes Frelser, og Sindslidelsesnes Læge, og i Almindelighed ønsker jeg at være Sandheds og Fritalenheds Prophet.

Kiøbm.

Nu da Prophet! dersom jeg kober dig, paa hvad Maade vil du tage mig i Skole?

Diog.

Først naar jeg faaer dig, vil jeg afføre dig din Yppighed, indslutte dig med Armod og kaste min pialtede Kappe om dig; siden vil jeg nøde dig til at arbeide og slæbe, at sove paa Jorden, drikke Vand, og møtte dig med hvad der kan vanke. Har du Midler, saa skal du, naar du vil lyde mig, kaste dem i Havet; Giftermaal og Børn og Fæ-

dreueland skal du ikke bekymre dig om; alle Ting skal du holde for Tant. Du skal forlade dit Fædrenehuus, og bøde enten i en Grav, eller paa et øde Taarn, eller i en Tonde. Din Vadsæk skal være fuld af Hestebønner, og af Bøger beskrevne paa begge Sider 12), og i denne Tilstand skal du sige, du er lykkeligere end den store Konge 13). Naar nogen pidsker eller martrer dig, skal du ikke finde det besværligt.

Kiøbm.

Hvordan! siger du, jeg skal ingen Smerte føle naar jeg pidskes? Jeg er jo ikke Skallen af en Skilpadde, eller af en Krebs.

Diog.

Du skal rette dig efter Euripides' Sagn, med en liden Forandring.

Kiøbm.

Hvad siger da Euripides?

Diog.

Dit Hierte føle Smerte, men Tungen vide af ingen Smerte 14). Men hvad der mest bør findes hos dig, er dette: Du bør være usorøskmet og trodsig, og have noget at sige paa Enhver, Store og Smaa. Thi saa skal de see paa dig med store Pine, og holde dig for kiæk. Din Røst

12) I Almindelighed beskrev man Bøgerne ifkun paa den ene eller glatte Side; kun af Mangel paa Papir eller Pergament, tog man ogsaa Haarene af den ydre Side og skrev paa den; saadanne Codices kaldtes rescripti.

13) Kongen af Persien.

14) Euripides' Sagn, som han beraaber sig paa, er i hans Hipolitus: Tungen har svoret, men Hiertet har ikke svoret.

bør være barsk, din Udtale skurrende og grov, lig en Hunds. Din Mine være spændt, og Gangen passende for saadan en Mine, fort: alt være vildt og tolsperf. Men Unseelse og Fjendskab og Besfedenhed være borte, og vist aldeles al Rodme af dit Ansigt. Søg de folkeligste Steder; men selv i disse skal du ville være ene og uden Selskab, ikke holde dig til nogen, enten Ven eller Fremmed; thi ved saadant opløser du dig dit Herredomme. Men gjør driftig i Alles Mine det, som ingen skattede om at gjøre engang i Centrum; og valg de latterligste Elskovshandeler. Endeligen kan du, om du synes, aade en raae Polyp, eller en Blæksprud, og døe 15). See, det er denne Lyfsalighed vi forskaffe dig.

Risbm.

Pak dig! Det er afskyelige og umenneskelige Ting du taler.

Diog.

Men ogsaa de allerletteste Ting, Kære! og som enhver uden Noie kan overkomme. Thi du behøver ingen Ansersel, ingen Lærdom, ingen Smiksnak, men dette er Gienveien til Hæder. Ja om du og er en uerfaren Mand, om du og er en Stindbereder, eller Spækheker, eller gemeen Haandværksmand, eller Verelerer: intet skal hindre dig fra at blive beundret, naar du allene har Uforsammenhed og Driftighed, og har lært til gavn at bruge en skiden Mund.

Risbm.

Nei dertil behøver jeg dig ikke. Matros maaffe eller Urtegaardsmand kunde du blive ved

15) Iblandt andre Beretninger, som Diogenes Laertius har om Philosophen Diogenes' egen Død, er ogsaa denne, at han dede af et Stykke raae Fisk.

Leilighed, og dertil vil jeg kiese dig, isald denne vil lade dig fare for i det heileste to Oboler 16).

Merc.

Tag ham, der har du ham. Vi kille os giærne af med denne Fredsforstyrer og Skriger, som forhaaner og ilde omtaler alle uden Forskiel.

Jupit.

Kald os paa en anden. Der staar hiin Cyrenæer i Purpurkappen, med Krandsen paa Hovedet 17).

Merc.

Nu give hver Mand Agt: en kostbar Gienstand, og som trænger til de Rige. Denne Siel er en sed Siel, en allerkjæreste Siel. Hvem forlanger noget lækkert? Hvem vil kiese denne Duffe?

Risbm.

Kom hid og fortæl os hvad du veed; thi jeg vil kiese dig, isald du er til Nytte.

Merc.

Forstyr ham ikke, min bedste Mand, og spørg ham ikke; thi han er bestaaet, du saaer dog intet Svar af ham; thi Tungen, som du fornemmer, løber ham i Baglaas.

Risbm.

Hvem, naar han er ved sin Forstand, vil kiese en saa fordærvet og liderlig Dral? Hvor mange Salver lugter han ikke af? Hvor vakler og raver han paa Foden? Men sig du os Mercur, hvad der er ved ham, og hvad han giver sig af med.

16) Saa meget som 4 Skilling dansk.

17) Han meener Kristippus, Stifteren af den cyrenæiske Sect. See Horak's Breve I B. 17 Brev.

Merc.

J Almindelighed er han en god Vde, og Drikkebroder og duer til at læse med en Floite-spillerke, for at fornøie en forelsket og yppig Herre. J det øvrige forstaaer han sig paa Bagværk, og er en meget erfaren Kok, og kort: en Philosoph i Bøllyster. Ellers har han studeret i Athenen og været i Tieneste hos de sicilianse Tyranner, hos hvilke han stod i stor Gunst. Men Hovedlærdommen i hans Sect er, at kaste Foragt paa Alt, benytte sig af Alt, og allevegne at jage efter Fornøielse.

Risbm.

Det er Tid at du seer dig om efter en anden af disse Rige og Formuende; jeg er ikke fikket til at kiøbe en Bøllystling.

Merc.

Som det lader, Jupiter, saa komme vi til at beholde denne, uden at faae ham solgt.

Jupit.

Ekaf ham bort, og bring en anden hid; eller rettere, disse to der, Leeren fra Abdera og denne Grædere fra Ephesus 18); thi jeg vil sælge dem samlede.

Merc.

Kommer her ned i Forsamlingen — de beste Siæle sælger jeg her, de viiseste af alle opraaber jeg. —

Risbm.

O Jupiter, hvilken Contrast! den eene leer uophørlig, den anden synes at sørge over nogen;

- 18) Demokritus nemlig fra Abdera, og Heraclitus fra Ephesus, hvilke Philosopher begge kom dert overeens, at de indsaae Menneskets Daarligheder, men den ene loe, den anden græd over dem.

thi han græder bestandig. — Hvad vil det sige, Mand! hvorfor leer du?

Demokritus.

Spørger du? Fordi alle eders Sysseler forekomme mig latterlige, og J selv med.

Risbm.

Hvad siger du? Leer du ad os alle og agter være Sysseler for intet?

Demok.

Saa er det; thi der er intet alvorligt i dem, men alt er forsængeligt, Atomernes Kast 19) og Uerfarenhed.

Risbm.

Nei ingenlunde, men du, kan man sige, er forsængelig og uerfaren. O! den Forhaanelse! vil du ikke høre op at lee? — Men hvorfor græder du, min Bedste? Thi jeg tænker det er langt rettere at tale til dig.

Heraclitus.

Fordi jeg anseer de mennekelige Syssler for usle og begrædelige, og intet deraf, som jo er forsængeligt. Derfor er det jeg ynkes over dem og sørger. Det Nærværende holder jeg ikke for stort, men det Tilkommende for aldeles bedrøveligt, jeg meener, det Heeles Brand og Undergang 20). Dette er det jeg græder over; og da der er intet stadigt, saa blandes alting sammen som i en Brøvl, og Lyst Ulyst, Kundskab Uvidenhed, Stort

- 19) Demokrit udledte Verdens Bygning fra Atomer eller udelelige Partikler, som kastede hen i det uendelige Rum, havde i en uendelig Mængde af dem samlet sig til de Leegemer vi nu see.
- 20) Heraclitus antog, at ligesom alting var kommen af Jld, saa vendte det ogsaa tilbage til Jld.

Smaat, er det samme: alt føres omkring, op og ned, og forandres i Tidens Løb.

Risbm.

Ja, hvad er Tiden?

Herac.

En Dreng som leger, leger med Skjotter, har det travlt med sin Leeg.

Risbm.

Hvad er da Menneskene?

Herac.

Dødelige Guder.

Risbm.

Hvad er da Guderne?

Herac.

Udødelige Mennesker.

Risbm.

Det er merke Taler du taler, eller sammenfatter du Gripher 21)? Vist er det, du siger ingen Ting tydeligen, ligesom Apollo 22).

21) Gripher vare egentligen Uhyrer, sammensatte af forskellige Dyr; siden brugtes de om monstrose Opdigtelser og Tankebilleder, et Slags Enigmer; og naar disse Enigmer beroe paa et Ord, som ved Begstavernes Omfattelse søder flere andre Ord af sig, kaldtes de Logogripher, s. Gr. af Ordet Nom kan man gjøre Ordet Orm, v. s. v.

22) Diogenes Laertius beretter, at Heraclitus med Flid ogsaa skrev utydelig, for at hans Bog ikke skulde foragtes, naar den var freven saaledes, at enhver kunde forstaa den. Mon vor Tid skulde have Philosopher af samme Tankemaade? og som indfløde de bekendteste Ting i dunkle Ord, for at kunne synes at sige noget Nyt?

Herac.

Thi jeg betynder mig ikke om Jer.

Risbm.

Mu saa vil heller intet fornuftigt Menneske kiese dig.

Herac.

Jeg byder alle, Unge og Gamle at græde, dem der kiese og dem der ikke kiese mig.

Risbm.

Dette Onde er ikke langt fra Melankolie, og jeg kiese heller ikke den anden af dem.

Merc.

Altsaa blive ogsaa disse usolgte.

Jup.

Naab en anden op.

Merc.

Vil du hiin Atheniensker, Snakkeren?

Jup.

Ja men.

Merc.

Kom hid du! — En god og forstandig Siel raabe vi op; hvo kiese denne Hælgen?

Risbm.

Siig mig hvad er din Profession?

Socrates.

Jeg er Væderast, og forstaaer mig paa Etlevshandeler 23).

23) Væderaster kaldtes de, som brugte smukke unge Drengte til ukydse Hensigter. Da den atheniensiske Ungdom holdt sig til Socrates, for hans Viisdoms og gode Conversationstones Skyld, saa tillagte hans Fiender og Misundere ham ogsaa disse Hensigter.

Risbm.

Hvordan skulde jeg da kiøbe dig? jeg behøver en Hovmester til min Søn, som er en smuk 24) Dreng.

Socrat.

Hvem skulde være mere stiftet end jeg, til at være hos en smuk Dreng; thi det er ikke Kroppen jeg elsker, men Sielen holder jeg for smuk. Vær derfor ubekymret; om de ogsaa ligge med mig under samme Dække, skal du ikke høre dem sige, at noget Ondt vederfares dem af mig.

Risbm.

Det er utroelige Ting du siger, at, da du er en Paderast, bekymrer du dig ikke om noget uden om Sielen, allerhelst naar du har det i din Magt, at ligge under samme Dække.

Socrat.

Jeg sværger dig ved Hunden og Kontræet 25), at det er saa.

Risbm.

Gud bevare os, hvilken Urimelighed af Guder!

Socrat.

Hvad siger du? synes dig Hunden ikke at være en Gud? seer du ikke, hvor stor en Gud

Anubis er i Egypten, og Sirius i Himmelen; og i Underverdenen Cerberus.

Risbm.

Det er sandt du siger, jeg tog rigtig nok Feil. Men hvoreledes er din Levemaade?

Socrat.

Jeg beboer en Stad som jeg selv har bygget, men jeg betiener mig af en fremmet Statsindretning, og foreskriver mig mine egne Love 26).

Risbm.

Jeg ønskede at høre een af dine Lærdomme.

Socrat.

Hør da den største, min Meening om Fruentimmerne: Jeg mener at ingen af dem hører nogen Gæst til, men at de tilhøre enhver, som vil pleie Elskov.

Risbm.

Hvad siger du der? Skal Lovene om Horeri ophæves?

Socrat.

Ja ved Gud! og ligesom det hele Pedanterie i saadanne Smaating.

Risbm.

Men hvad synes du om unge Drengene i deres blomstrende Alder?

Socrat.

Ogsaa disse bør det være en Belønning for Stormændene at elske, naar de have udmærket sig ved herlig og mandig Daad.

Risbm.

Hillemæn! hvor du er gavmild! — Men i Philosophien, hvad er der din Hovedlærdom?

26) Man mener, Lucian sigter her til Plato's Republik, efterdi Plato foredrager de samme Meeninger, som her tillægges Socrates.

Socrat.

Ideerne, og de eksisterende Ting's Afbildninger. Thi alt hvad du seer, Jorden, hvad som er paa Jorden, Himmelen, Havet; af alle disse Ting ere der usynlige Billeder til uden for Universum.

Kjøbm.

Hvor ere de da til?

Socrat.

Ingensteds; thi dersom de vare nogensteds, saa vare de ikke 'til 27).

Kjøbm.

Jeg seer ikke disse Afbildninger, du taler om.

Socrat.

Naturligen; thi du er blind paa Sielens Gine. Men jeg seer alle Ting's Billeder, baade dig usynlig en anden og mig, og overalt alting dobbelt.

Kjøbm.

Du maa altsaa kjøbes, da du er viis, og har saa skarpt et Syn. Lad os see, hvad du vil fordre af mig for denne?

Merc.

Giv to Talenter.

Kjøbm.

Han er min for saa meget du siger, men Pengene skal jeg betale i Morgen.

Merc.

Hvad er da dit Navn?

Kjøbm.

Dio fra Syracus 28).

27) Dette forklarer man om Ideerne i Gud, som ere evige og usforanderlige, og som ikke ere til udenfor Gud.

28) Han lader Dio af Syracus kjøbe Socrates for den store Ugtelses Skyld, som den-

Merc.

Der har du ham, til Lykke med ham! — Nu er det dig Epicuræer! jeg fremkalder. Hvem kjøber ham? Han er en Discipel af hiin Leere 29), og af denne Bektænkede 30), som jeg lidet tilforn optraaete. Men een Ting veed han bedre end de, for saavidt han er ugudeligere. Forresten er han behagelig, og en Elsker af Elskerier.

Kjøbm.

Hvad er Prisen?

Merc.

To Miner.

Kjøbm.

Tag dem. Men nu maatte jeg og vide, hvad Mad han helst vil have.

Merc.

Han æder helst søde Sager, og fornemmelig Figen.

Kjøbm.

Det vil ingen Vanskelighed have; jeg vil kjøbe ham en Figengrød fra Carien 31).

Jupit.

Kald paa en anden, kald paa denne glatragede suurseende Stoiker.

Merc.

Det var vel; thi en stor Mængde af dem som ere komne til Torvs, synes at vente efter ham. Det er Dyden selv jeg sælger, den allerfuldkomneste Siel. Hvem har Lyft eene at vide alting?

ne Konge havde for Plato, Socrates' Discipel, der selv fortæller at være bleven kjøbt som Slave i Sicilien for 20 Miner.

29) Demokritus.

30) Aristippus.

31) Som brugtes til at stoppe Trallene med.

Risbm.

Hvad meener du dermed?

Merc.

At han er eene viis, eene smuk, eene retfærdig, mandig, Konge, Rhetor, riig, Lovgiver 32), og alt andet, hvad det og er.

Risbm.

Saa er han da og eene Kok og Garver og Smed og deslige?

Merc.

Fermodentlig.

Risbm.

Kom hid, min gode Mand, og fortæl mig, din Kløber, hvordan du er, og først og fornemmelig, om det gaaer dig til Hjerte at sælges, og blive Træl?

Crypsippus.

Ingenlunde; thi saadant er ikke af de Ting som staae i vor Magt 33), og hvad der ikke staaer i vor Magt, det er ligegyldigt.

Risbm.

Jeg forstaaer ikke hvad du taler.

Cryf.

Hvad siger du? forstaaer du ikke, at af saadanne Ting ere nogle fortrinlige, andre ubetydelige 34).

32) See Horats Epist. I B. I Ep. mod Slutningen.

33) κατ' ἡμεις, hvorom Epistlet i sit Enkeltion.

34) De græske Konstord ere προηγμενα og αποπροηγμενα, hvilke Cicero oversætter producta og rejecta, og kommenterer saaledes derover de fin. hon. III-16. "Thi ligesom ingen siger, at en Konge selv er

Risbm.

Endnu forstaaer jeg det ikke.

Cryf.

Naturligen; thi du er ikke vant til vor Terminologie, og har ingen omfattende Phantastie 35), men den som med Flid har lagt sig efter den logiske Speculation, veed ikke allene dette, men ogsaa hvad Forskiel der er paa artipodialiter og reflexive 36).

fremtrukken til Værdighed, men de som ere i nogen Anseelse, hvis Stand nærmer sig til den kongelige Værdighed og er den anden fra samme; saaledes bør i Livet ikke de Ting, som ere paa den fornemste Plads, men de Ting, som ere paa den anden Plads efter disse, kaldes προηγμενα, d. e. fremtrukne (producta).

35) Stoikerne kaldte den καταλεπτικην φαντασιαν, hvorom Cicero paa anførte Sted Kap. IV.

36) Jeg vidste ikke at give Originalens: hvorledes og hvormeget et Symbama, og Parasymbama ere forskellige fra hinanden, bedre, end med denne Distinction, hvormed Holberg fortæller, at en dansk Theolog afviste en Jesuit, som var kommen herind for at forsvare i en offentlig Disputats de papistiske Lærdomme. Hvad et Symbama er, gjør sig Diogenes Laertius i Zeno Umage for at forklare. Men jeg maa bekiende, jeg fatter det ikke. Parasymbama er digtet af Lucian for Løyers Skyld, og for at gjøre Stoikernes Symbama latterlig.

Kløbm.

For Philosophiens Skyld! misund mig ikke at sige mig, hvad artikpodialiter og reflexive er; thi jeg veed ikke hvorledes jeg er bleven slagen af disse Venævnellers Rhythmus.

Cryf.

Uden Misundelse! Naar en Halt støder just med den halte Fod paa en Steen, saa havde saadan En Haltheden som et Symbama, men Saa- ret har han faaet som et Parasymbama.

Kløbm.

O! hvilken Spidsfindighed! men hvad siger du, du veed?

Cryf.

Jeg forstaaer mig paa Ordsvarer, hvori jeg forvikler og indsvarer dem som tale med mig, og nøder dem til at tie ved at lægge dem en Capsun paa. Navnet paa denne Kraft er den berømte Syllogismus 37).

Kløbm.

Bed Gud! en vældig Kiampe du taler om, som endnu ingen har faaet Bugt med.

Cryf.

Betragt kun — har du noget Varn?

Kløbm.

Hvi saa?

Chryf.

Derfom en Krokodil snapper det, naar han finder det vankende ved Floden, og lover at give dig det igien, isald du siger ham Sandhed, hvad han har besluttet om Varnets Giengivelse. Hvad vil du sige, han har besluttet?

Kløbm.

Det er et vanskeligt Spørgsmaal at besvare. Thi jeg tvivler om hvad jeg skal sige, for at faae

37) Den saa kaldte Syllogismus crocodilinus.

mit Varn igien. Men for Guds Skyld soar du for mig, og rad mig mit Varn, førend han kommer til at opsluge det.

Cryf.

Var usofragt! thi jeg skal lære dig andre forunderligere Ting.

Kløbm.

Nu! hvad da?

Cryf.

Den omkastende eller Høst-Syllogismen, den herskende, og for alting Electra og den tilhyllede 38).

Kløbm.

Hvad er det for een, den tilhyllede? og hvad er det du kalder Electra?

Cryf.

Electra kalder jeg hien berømte Agamemnons Datter, som paa samme Tid vidste det samme, og vidste det ikke. Thi da Drestes, endnu ukjendt stod hos hende, vidste hun vel, at Drestes var hendes Broder, men at denne var Drestes, vidste hun ikke. — Men nu skal du faae den tilhyllede og aldeles forunderlige Tale at høre. Svar mig: kender du din Fader?

Kløbm.

Ja.

38) Hvem det er om at giøre, at faae i det mindste et dunkelt Begreb om disse Sophismer, maa søge hen til Commentatorerne over Diogenes Laertius. Denne Skribent fortæller, at Zeno havde givet sin Læremester Dioborus 200 Penge for Oplosningen af den første Sorites, den omkastende (Ἰππολύτου), endskiøndt han ikkun forlangte hundrede.

Cryf.

Om jeg stiller En hos dig som er tilhyllet, og spørger: Kiender du denne? hvad vil du sige?

Kiæbm.

At jeg ikke kiender ham.

Cryf.

Men denne er alligevel din Fader; altsaa naar du ikke kiender ham, er det aabenbart, at du ikke kiender din Fader.

Kiæbm.

Jungenlunde. Thi naar jeg tager Dækket bort, skal jeg vide hvad sandt er. — Hvad er ellers Piemebet af din Wiisdom, eller hvad vil du foretage dig, naar du har naaet Dydens Spids?

Cryf.

Saa opholder jeg mig ved Naturens første Gaver, jeg mener Riigdom, Sundhed og deslige 39). Men først er det nødvendigt at arbejde meget forud, at holde fint kvevne Døger tet til Diet, at skrabe Skolier sammen, og fylde sig med Solecismer og urimelige Ord. Men det fornemste er, at du ikke kan blive viis, førend du har druffet tre Portioner Næsekrud oven paa hinanden.

Kiæbm.

Det er ædle og meget mandige Egenskaber du besidder. Men at være en nedrig Gnier og en Nagerkarl, skal vi ansee det at semme sig for en Mand, som allerede har druffet Næsekrud og er fuldkommen i Dyden?

Cryf.

Wiiselig. Derfor sommer det allene den Wiise at laane paa Nente. Thi da det er ham eget at slutte i Syllogismer; og det at laane paa Nente og beregne Nenter, synes at nærme sig til at giøre

Syllogismer 40); saa synes hiint, saavel som dette, allene at tilkomme Philosophen, og ikke allene at tage Nenter ligefrem som andre, men ogsaa Nentes Nenter; thi du veed dog vel, at nogle Nenter ere de første, andre af anden Generation, ligesom disses Afkodninger. Du seer da og, hvad Syllogismen vil sige. Dersom den Wiise tager den første Nente, vil han ogsaa tage den anden: nu vil han tage den første Nente, altsaa og den anden.

Kiæbm.

Altsaa skal vi sige det samme om den Lon, som du tager af de Unge for Wiisdommen, og er det ikke aabenbart, at den rettskafne Lærer (Philosophen) allene vil tage Lon for Dyden?

Cryf.

Du har truffet det; thi jeg tager ikke for min egen Skyld, men for den Givendes Skyld. Thi eftersom En er adsel, en Anden paaholdende, saa over jeg mig selv i at være paaholdende, men min Discipel i at være rund.

Kiæbm.

Men du har sagt det Modsatte, at den Unge er knap, men at du, som ene er Rig, er Øder.

Cryf.

Du spotter, Kiære, men see til at jeg ikke lægger an imod dig med en Syllogismus, som intet Beviis behøver 41).

40) Han spørger med det græske συλλογιστῶναι og συλλογισμός, hvilket hedder i Almindelighed at regne sammen, og i Særdeleshed i Logiken, at regne Præmisserne sammen, og deraf at uddrage en Conclusion.

41) Stoikerne kaldte den αναποδεικτος; see Diogenes Laert. Zeno pag. 183. Reichii Udg.

39) See Davissius til Cicero's quæst. Tusc. v. 30.

Riøbm.

Og hvad Skade skulde jeg have af saadan en Piss?

Cryf.

Du vil og Taushed og Sinds Forferthed. Men det som er det vigtigste. Derfor jeg vil, kan jeg i en Hast giøre dig til en Steen.

Riøbm.

Hvordan til en Steen? Du synes mig dog ikke, min Bedste, at være Perseus 42).

Cryf.

Ingenlunde. — Er en Steen ikke et Legeme?

Riøbm.

Visselig.

Cryf.

Men nu et Dyr da, er det ikke et Legeme?

Riøbm.

Visselig.

Cryf.

Men du, er du ikke et Dyr?

Riøbm.

Jeg tænker det.

Cryf.

Følgelig er du en Steen, da du er et Legeme.

Riøbm.

Ingenlunde. Men løs mig for Guds Skyld, og lade mig faa min afhandede Mennekerrettighed tilbage igjen.

Cryf.

Det er ikke vanskeligt: du skal atter være et Menneke. Thi sig mig, er ethvert Legeme et Dyr?

Riøbm.

Nei.

Cryf.

Men hvad? er en Steen et Dyr?

Riøbm.

Nei.

Cryf.

Men er du et Legeme?

Riøbm.

Ja.

Cryf.

Men naar du er et Legeme, er du ikke da et Dyr?

Riøbm.

Jo.

Cryf.

Allsaa er du ikke en Steen, naar du er et Dyr?

Riøbm.

Det var vel; du havde allerede bragt det saa vidt, at mine Skindebeen bleve kolde og stive som Niobe's 43). Alligevel vil jeg købe dig. Hvor meget skal jeg betale for denne?

Merc.

Solv Miner.

Riøbm.

Tag dem.

Merc.

Har du købt ham ene?

Riøbm.

Nei ved Gud! ikke, men alle disse som du seer.

Merc.

De ere mange, og bredskuldrede og Høsthylløgiemen værdige 44).

42) Som digtes at have gjort sig til Eier af Medusa's Hoved, hvormed han kunde forvandle alting til Steen.

43) Der af Sorg over sine 12 Børns Død forvandlede til Steen.

44) Maafe han vil sige: værdige til at arbejde paa Marken, til at giøre Bønderarbejde.

Jupit.

Lad Eiden ikke gaae hen, kald en anden frem.

Merc.

Det er dig Peripatetiker, jeg tiltaler — En smuk, riig Mand. Velan, kieber den forstændigste, den der veed alt i Verden.

Kiøbm.

Hvordan Een er han?

Merc.

Maadelig, billig, harmonisk i sin hele Vandel, og, det som er det fornemste, dobbelt.

Kiøbm.

Hvad siger du?

Merc.

Naar man seer ham udenfra, synes han en anden, end naar man seer ham indenfra, saa at naar du kieber ham, maa du erindre, at kalde den ene den indvortes, den anden den udvortes 45).

Kiøbm.

Men hvad er det, han best forstaaer?

Merc.

At det Gode er tredobbelt: i Sielen, i Legemet, i de udvortes Ting.

45) Han sigter dermed til den Forstuel, Aristoteles gjorde paa sine Døger, hvoraf han kaldte dem exoteriske (udvortes), som vare skrevne i et populært Foredrag, og saaledes at de kunde læses og forstaaes, ogsaa af dem der ikke havde lært hans Philosophie. Dem modsættes de acroamatisk eller esoteriske (indvortes), hvilke udkrævede lærde Læsere, som havde lagt sig efter Philosophien. De esoteriske kaldtes ogsaa de dialectiske, de exoteriske de rhetoriske.

Kiøbm.

Han tænker menneskeligt. Hvad Pris holdes han i?

Merc.

J tyve Miner.

Kiøbm.

Det er en høj Pris du nævner.

Merc.

Nei, min beste; thi han lader selv til at have nogle Penge, saa du ikke kan staae hastig nok til. Desuden skal du snart faae at vide af ham, hvor lang Tid Loppen lever, til hvilken Dybde Havet oplyses af Solen, og hvad Siel der er i Østersen.

Kiøbm.

Gud bevare os! hvilken Subtilitet.

Merc.

Men hvad, om du faaer at høre mange endnu skarpsindigere Sager, om Sæden og Fodstet, om Embryonernes Dannelse i Moders Liv, og hvorledes Mennesket er et Dyr der kan lee, men Afset et Dyr der ikke kan lee, ikke kan arbejde paa et Bærsted, ikke seile paa Søen.

Kiøbm.

Det er høist ærverdige og nyttige Lærdomme du taler om, jeg kieber ham da for de 20 Miner.

Mercurius.

Top! — Hvem har vi nu tilovers? hiin Skeptiker. Du, Pyrras 46), kom hid og lad dig f en Hast opbyde; thi nu gaar Mængden alt bort,

46) Den bekjendte græske Skeptikers Navn var Pyrrho, men han synes med Flid at forandre det til Pyrras, som er et Slavenavn.

og der vil blive saa paa Auctionen. Alligevel, hvem vil ogsaa købe denne?

Ki bm.

Jeg. Men sig mig forst: hvad veed du?

Phil. 47).

Intet.

Ki bm.

Hvad vil du sige dermed?

Phil.

For di intet overalt synes mig at være til.

Ki bm.

Ere vi da heller ikke til?

Phil.

Heller ikke, det veed jeg.

Ki bm.

Heller ikke, at du selv er til?

Phil.

Dette veed jeg meget mindre.

Ki bm.

O! hvilken Tvivlen — Men hvad vil du sige med den Vagtfaal der?

Phil.

Den afveier og jævner jeg Grundene, og naar jeg seer dem fuldkommen lige, og lige svære, saa veed jeg ikke, hvilken der er den sandeste.

Ki bm.

Men hvad gider du gjort af andre Ting med Flid?

Phil.

Alt, undtagen at forfølge en bortloben Træl.

Ki bm.

Hvorfor kan du da ikke giøre dette?

---

47) Mogle ansee denne Person for Philo, en skeptisk Philosoph, som Laertius nævner; andre holde det for Begyndelsesstavelsen af Ordet *Philosophos*.

Phil.

For di jeg fatter 48) det ikke, min gode Mand.

Ki bm.

Naturlig; thi du forekommer mig at være Slav og dum. Men hvad er Diemedet af din Kundskab?

Phil.

Intet at vide, og hverken at høre eller at see.

Ki bm.

Siger du da, at du er baade døv og blind.

Phil.

Ja, ikke det allene, men uden al Demmekraft, og uden Følelse, og overalt i Intet forskielig fra en Orm.

Ki bm.

Just derfor maa jeg købe dig. Hvad Pris fatter du ham i?

Merc.

En attis Mine.

Ki bm.

Der har du den. — Hvad siger du, min gode Mand: har jeg købt dig?

Phil.

Det er ikke tydeligt.

---

48) I Gr sken bruges her et philosophisk Konstord (*καταλαβανω*), som betyder: at giøre sig saadant et Begreb om en Ting, at man med Visshed kan sige, hvordan den er, uden Frygt for, at man nogenstinde skulde saae et andet Begreb om den. Dette nægtede de skeptiske og academiske Philosopher, som derfor tvivlede om alt, og holdt intet for sandt, men alt kun for sandsynligt.

Kiøbm.

Jo vist; thi baade har jeg ladet mig tilstaae dig, og betalt Pengene.

Phil.

Jeg holder min Meening tilbage, og tager det i Betænkning.

Kiøbm.

Følg du kun med mig, som det sommer min Erkl.

Phil.

Hvem veed, om du heri siger sandt?

Kiøbm.

Opraaberer, Minen og de Tilstædeværende.

Phil.

Er her da nogle tilstede.

Kiøbm.

Jeg skal strax kaste dig i Møllen, og ved Grunde, som du ikke skal glæde dig over 49), bevise dig, at jeg er din Herre.

Phil.

Jeg holder min Meening tilbage herom.

Kiøbm.

Ved Gud! jeg har erklæret min.

Merc.

Sæt dig ikke længer til Modstand, men følg ham, som har kiøbt dig. — I ere saa gode, at komme igien i Morgen; thi vi agte at sælge Siele uden Kundskab, Professionister og Høkere.

Ende.

---

49) Han meener, ved Prygl, men bruger et Udtryk af Systemet.

VIII.

Danckes Ven, Erccardinal Borgia, ulykkelig.

Jeg har mere end een gang grebet Leilighed i dette Blad til at tale om Cardinal Borgia's Fortienester af de Danske, som paa deres Reiser have opholdet sig i Rom; om Mandens besynderlige Hengivenhed og Agtelse for det danske Folk; hans liberale Adfærd imod enhver dansk, som det var Anbefaling nok hos ham, at han var dansk; hans udmærkede Omsorg for vore unge Landsmænd, som vare komne til Rom for at fremmes i Videnskaber og Konstler ved at betiene sig af der værende Bibliothekers og Musæers uskatterlige Skatte: hvorledes han vidste at prøve enhver's Talenter og Kundskaber, at sætte enhver strax i Virksomhed ved Arbejder passende til hans hidtil giorte Fremfridt paa Videnskabernes og Konsternes Bane, at skynde dem stedse frem paa Banen, og lade sig underrette om deres giorte Fremgang ved mundtlige Samtaler, at aabne dem ikke allene sin egen Forraad af Skrifter og Kunstværker, men ogsaa ved sin formaende Anbefaling at skaffe dem Udgang til de forborgenste Skatte af begge Slags.

Og denne æble Omsorg for vore Landsmænd ophørte ikke med deres Ophold i Rom eller Italien; den vedblev længe efter at de vare komne tilbage til Fædrelandet, ikke blot ved heftig Brevverling og mennefskærlig Deeltagelse i enhver's Kaar og Lykke i sit Fædreland, men den viste sig ved virksom Understøttelse i det Konstlers og Videnskabers Fag, som enhver havde taget sig at dyrke i Rom under hans Øine; ved Opmuntring og Raadgivning; ved Meddeelelse af saadanne

Subsidier, som han vidste, vilde være enhver Kiærligdomme i sit Fag, snart Gienpart af et stældent Haandskrift eller Inscription, snart Tegning af et og andet Konfistykke og a. m.

Men dette er ikkun et svagt Skilderie af Cardinal Borgia's Fortienester af det danske Folk ved hans Fortienester af de danske Rejsende. De som have kiendt Manden personlig, som have fundet deres Ophold i Rom forsødet ved hans Omgang og Humanitet, de som have hans Opmuntringer, Raad og Hielp at takke, at de have kunnet giøre deres Ophold i dette, fordum Konsternes og den gode Smags Sæde, saa meget gavnligere for dem selv og deres Fædreland — disse skulle tale om Manden med mere Varme, end jeg som ikkun kan tale derom efter andres Munde.

Dog! hvad siger jeg, tale? det er nu ikke Tid at tale om Manden, det er Tid at virke og handle for ham. Denne Mand, som for mindre end et halvt Aar var det lykkeligste Menneſke i Verden, som satte Livets Nydelse i at bruge den Magt og Anseelse, hans Stand og Værdighed gav ham, og den Formue de høieste Embeder i den katolske Kirke indbragte ham, til at giøre andre lykkelige og forekomme enhveres Nødder som nærmede sig til ham — forige Cardinal Borgia, de Danſkes Ven og Beskytter, er nu ulykkelig, er i Ordets egentlige Forstand bragt til Bettelstaven. Udjaget fra sine rige Prabender, berøvet sin, om ikke overflødige, dog ei ubetydelige Privatformue, forbudet nogenſinde at sætte Fod paa romersk Grund, er han af sine ubarmhertige Fiender forviist til Venedig, hvor han for nærværende Tid lever i den hielpeløseste Tilstand. Denne sin beklagelige Forsatning har han aabenbaret for een af sine gamle

Venner og Klienter, der i mange Aar har haft den stittigste Drevverling med ham, og opfordret denne i de vemodigste Udtryk til at sætte hver dansk Mand, som nogenſinde har nydt Prøver paa hans Velvillighed, i Bevægelse til at række ham en hielpsem Haand. Og hvo vil tvivle, at derne Hielp vil blive baade hastig og anstændig; allerhelst da iblandt dem som have kiendt Manden personlig, ere mange formuende Folk, ja endog Capitalister, som baade have Evne til at kunne, og Hierte til at vilde hielp den Ulykkelige. Ja selv af de mindre Formuende, vil enhver giøre sig en Fornøielse af at afknappe af sin Mundportion, for at bidrage sin Stiærn til denne Gave, som Menneſkelighed og Erkiendtlighed lige stærk fodre.

Endog Regieringen, som i Mandens lykkelige Dage paaſionerede hans Hengivenhed for det danske Folk, og Forekommenhed imod de Danske som holdt sig til ham i Rom, paa den Maade som samme paa den Tid kunde paaſioneres, ved Høfligheder og Trosbevisninger, vil vist ikke blive selesløs ved denne Folkevans Trang, men realisere de Høfligheder i Ord, hvormed den viste sin Erkiendtlighed for Manden paa den Tid, han ingen andre Devis derpaa behøvede, ved virksomt Bidrag i Gierningen til at afhjelp hans trykkende Nød.

Skulde jeg behøve at forekomme disse Sværmerer, der have sat sig i Hovedet, at de sværme for borgerlig Frihed, naar de sværme for de Franskes Lykke og for alt hvad dette Folk foretager sig, og blandt hvilke det maaſke ikke vil mangle paa dem, som ved at undersøge den ulykkelige Mand's Conduite imod sit Fædrelands Overvindere, troe at kunne opdage en Mangel paa Klogskab, der kunde retfærdiggjøre hines Haardhed eller i det mindste

sætte deres Udfærd imod ham i et milde Lys? Her kommer det ikke an paa, at bedømme Mandens Klogskab imod sit Fædrenelands Overvindere — og hvilken dansk Mand er i Stand til at bedømme den? Han maa have tildraget sig sit Uheld ved hvor stor Mangel paa Klogskab man kan tænke sig, saa kan denne ikke udslutte Erindringen om hans ædle Udfærd mod de Danske, hvilken ventelig ogsaa af mange katolske Jvrere er bleven anset som Mangel paa Klogskab. Det vilde vanære de Danfkes Character, om nogen saadan Betragtning kunde have ringeste Indflydelse til at svække det Indtryk, som den uheldige Mandes Forsætning ber giøre paa enhver formuende Patriot.

IX.

Academiske Embeds-Examiner.

A. Theologisk Embeds-Examen
i April Maaned 1798.

Den 23de April.

Joannes Schretter, født i Sjælland i Brøndbyester 1772 Laudab.

Joannes Hammer, født i Sjælland i Helsingør 1773 Haud illaud.

Den 24de April.

Petrus Christianus Bendix, født i Viborg 1773 Laudab.

Joannes Engelhardt, født i Byen Porsgrund i Norge 1773 Laudab.

Den 25de April.

Christianus Lindgreen, født i Kiøbenhavn 1767 Laudab.

Canutus Graae, født i Aalborg 1770 Haud illaud.

Erasmus Halling, født i Aarhus 1772 Laudab.
Den 26de April.

Guilielmus Adolphus Worsøe, født i Laurvigen i Norge 1776 Laudab.

Laurentius Christensen, født i Bergen 1769.
Haud illaud.

Jacobus Mathias Fugl, født i Astrup i Viborg-Stift 1774 Non contem.

Den 27de April.

Joannes Bandal, født i Byen Fielssted i Fyen 1775 Haud illaud.

Joannes Josephus Beserup, født i Præstegaarden Terslev i Sjælland 1773 Non contemn.

Martinus Nicolaus Møller, født i Kiøbenhavn 1772 Non contemn.

Den 30te April.

Nicolaus Kiær, født i Callundborg i Sjælland 1776 Laudab.

Joannes Fens, født i Esbønderop i Sjælland 1776 Laudab.

Joannes Fridericus Droust, født i Kiøbenhavn 1772 Haud illaud.

Den 1ste Mai.

Christianus Halling, født i Kongsberg i Norge 1774 Haud illaud.

Guilielmus Fabricius, født i Alshager i Ribe Stift 1777 Haud illaud.

Olaus Fridericus Bruun, født i Christiania 1772 Non contemn.

Den 2den Mai.

Joannes Fridericus Møller Diern, født i Hertugdømmet Slesvig 1774 Non contemn.

Den 3die Mai.

Andreas Thostrup, født i Kiøbenhavn 1766 Non contemn.

Genricus Jacobi Broeholm, født i Affens i Syen
1773 Non contemn.

Erasmus Møller, født i Aarhus 1774 Haud
illaud.

B. Juridisk Embeds-Examen 1798.
Januarii Quartals latinisk juridisk
Examen.

Den 26de Januar.

Johan Wilhelm de Cederfeldt Simonsen Laudab.
Joseph Albert Mose Laudab.

Den 31 Januar.

Christian Friderich Sief Laudab.
Nicol. Engelhardt Laudab.

Samme Quartals

Dansk Juridisk Examen.

Den 3die Februar.

Henrich Ditlev Lund. Beqvem.
Michael Leigh Smith. Beqvem.
Rasmus Anton Borkop. Ei Ubeqvem.
Hans Nicolay Møller. Beqvem.

Den 7de Februarii.

Ole Tonder. Ei Ubeqvem.
Jens Brasch. Beqvem.
Hans Peter Langkilde. Beqvem.
Peter Moesboll. Beqvem.

Den 10de Februar.

Jens Erichstrup. Beqvem.
Andreas Jørgensen Sneestrup. Beqvem.
Johan David Conradi Beqvem.
Henning King Beqvem.

Praktisk Examen

Den 14de Februar.

Hans Wilhelm de Cederfeldt Simonsen Laudab.
Joseph Albert Mose Laudab.
Christ. Frid. Sief Laudab.

Jens Peter Glarsen Debes (fra Julii 1796)
Laudab.

Henr. Ditt. Lund. Temmelig Vel.

H. Nicolai Møller. Vel.

Jens Brasch. Temmelig Vel.

Hans P. Langkilde. Temmelig Vel.

Jens Erichstrup. Vel.

Johan David Conradi. Vel.

Henning King. Temmelig Vel.

April Quartals

Latinisk Juridisk Examen:

Den 18de April.

Johan Wilhelm Hansen Haud illaud.
Christ. Frid. Dahl Haud illaudab.
Christopher Bøgh Laudab.

Den 20de April.

Jacob Vaden Non contemn.
Johannes Otto Hansen Non contemn.

Den 21de April.

Peter Johan Wilhelm Kellermann Laudab.
Claus Christian Schienning Laudab.

Samme Quartals

Dansk Juridisk Examen.

Den 25de April.

John Gudmundsen. Ei Ubeqvem.
Niels Wrigsted Møller Beqvem.
Ole Christian Friis. Beqvem.
Sivert Enorrasen. Beqvem.

Den 27de April.

Jøndrik Frid. Christ. Brüenech. Beqvem.

Jacob Hammer. Ei Ubeqvem.
 Christoph. Schroter. Ei Ubeqvem.
 Thomas Nysum. Beqvem.

Den 28de April.

Johan Ernst Heilmann. Beqvem.
 Morten Overgaard. Beqvem.
 Lauris Hoyer. Beqvem.
 Jacob Engerslev Rosborg. Beqvem.

Den 2den Mai.

Jacob Sigfrid Hasse. Beqvem.
 Otto Himmelstrup Munch. Beqvem.
 Rasmus Andersen Bay. Ei Ubeqvem.

Praktisk Examen.

Nicolai Emanuel de Thygesen (fra Junii 1797)
 Laudab.
 Christ. Frid. Dahl. Laudab.
 Christoph Bøgh. Laudab.
 Niels Secher (fra April 1796) Haud illaud.
 John Sudmundsen. Temmelig Vel.
 N. Brigsted Møller. Vel.
 Ole Christian Friis. Vel.
 Sivert Snorrasen. Vel.
 Søndrik T. Chr. Bruenech. Vel.
 Johan Ernst Heilmann. Vel.
 Morten Overgaard. Vel.
 Lauris Hoyer. Vel.
 Jacob Engerslev Rosborg. Temmelig Vel.
 Andreas Jørgensen Sneestrup (fra Januar 1798)
 Temmelig Vel.
 Baron Holger Rosenfranz (fra April 1796).
 Vel.
 Otto Himmelstrup Munch. Temmelig Vel.
 Rasmus Andersen Bay. Temmelig Vel.

C. Forberedelses Examen.

Den 27 Januar 1798 fremstillede sig Johannes Holstein til den for Jurister anbefalede Forberedelses Examen og erholdt eenstemmig Characteren Admissus.

Den 24 Februari ligeledes Carl Coch Calmier til den for Theologer anbefalede Forberedelses Examen, og erholdt Characteren Admissus.

Den 10 April ligeledes til sidstmeldte Examen Nicolai Kamph, og erholdt Characteren Admissus.

Den 11te April ligeledes til samme Examen Andreas Bonnevie og Jonas Anton Zielm, med samme Character.

Den 11 Mai fremstillede sig til den for Jurister anbefalede Forberedelses Examen: 1) Baltazar Nic. Bang. 2) Herman Gerhard Treschow, som begge erholdt Characteren Admissus.

D. Skole-Embeds Examen.

Den 17 Marti fremstillede sig til Embeds Examen for Skolelærere Hr. Georg Sverdrup, Alumnus Collegii Medicæi, som efter at have i Decani Huus besvaret de ham forelagte skriftlige Spørgsmaale, nu ogsaa i den mundtlige Examen eenstemmigen erholdt Characteren Laudabilem.

X.

Befordringer ved Academiet.

Under 26 Jan. d. A. er hidtilværende Adjunctus ved det juridiske Facultet, Fredrich Theodor Zurtigkarl, beskikket til Professor juris extraordinarius ved Universitetet, og derfor at nyde fra 1ste Januar d. A. den Løn, som Professor Schlegel hidtil har haft.

Under 13de April d. A. er i Hr. Professor Zurtigkars Sted Candidaten Hr. A. B. Benson beskikket til Notarius og Adjunctus ved Kiøbenhavn's Universitets juridiske Facultet.

Ligeledes er Hr. Boghandler Brummer af Consistorium udnævnet til Universitetets Boghandler.

XI.

Doctorpromotion i Medicinen.

Den 14 Mai modtog Hr. Andreas Christian Hansen, fra det Slesvigske, Doctorværdigheden i Medicinen, efter at han under Hr. Prof. Todes Præsidium havde forsvaret sin Inauguraldisputats de oleo Recini. Hr. Doctoren agter at gaae til Tønderen, for der at practicere.

Det ved denne Leilighed udstedte Indbydelseskrift fortsætter Lauges Historie i Danmark under Christian den 2den.

XII.

Rectoratets Omværling.

Torsdagen den 7de Juni gif Universitets Rectorat over fra det medicinske Facultet til det philoso-

phiske, i det at Hr. Etatsraad Sartorff, som i det forløbne academiske Aar havde forvaltet samme, nedlagde det ved en offentlig Tale paa Universitetets øverste Auditorium, og overdrog det til Hr. Prof. Ab. Kall, ordentlig Lærer i Historien.

Efter Talsen udbealte den afgaaende Rector i Hs. D. Patronens Sted de sædvanlige Præmier, til de Candidater, som samme tilforn vare tieløbte, og hvis Navne ere indførte i første Heste af indeværende Aars Journal.

Det til denne Høitidelighed udstedte Indbydelseskrift indeholder Fortsættelse af Beskrivelsen over de danske Kiøbstæders Forfatning, og fornemmelig Haandværkernes og Krammernes Laugsrettigheder i Christian den tredies Tid; thi i hans Formands, Frederich den første, korte Regiering er ingen Forandring skeet med Laugene.

XIII.

Afgaangue Conferenceraad Rotbøls Gravmonument paa Frue Kirkegaard.

Conferenceraad Rotbøls Monument, som hans Esterladte har ladet ham sætte paa Frue Kirkegaard, bestaaer af en hvid Marmorplade, med en optrappet Indfatning af norsk Marmor, paa hvis Udkanter sees tvende antike Begravelses-Lamper i symmetrisk Stilling. Øverst oppe staaer en Urne. Frisen forestiller med Hensyn til den Afdødes Videnskab og hans Fortienester af samme, en Æskulap-Stav, om hvilken Slangen vinder sig; derunder en Laurbærgreen, som forsviis overfløerer Staven. Paa Pladen læser man:

Her jordeedes

XIV.

Christian Friis Rottbøll,
Conferenzeraad og Professor i Lægekunsten
ved Kiøbenhavns Universitet.

Fød d. 3die April 1727,

død d. 14de Junii 1797.

Hans Fortieneste,

Som Borger og Lærd

Tolke hans Handlinger og Skrifter.

Hans Værd

Som Egtemand og Fader

Bevidner hans Enke og Børn

Der gradende satte ham

Dette Minde.

Det Hele indsluttes af en Hvelving med sort Grund.

Morten Reenbergs Minde, en hvid Marmortavle, var indmuret paa det Sted, som Rottbølls nu har indtaget. Indskiftet i Sidemuren, skotter den første retmæssige Eiermand til den nu værende Besidder, og synes ligesom at misunde ham Pladsen. Men han vil ikke skotte længe. Tidens Tand har allerede saaledes gnavet paa den Reenbergste Inskrift, at man har Umage med at opdage følgende Galimathias deri:

Hic situs est

M. Martinus Reenberg
Cimb.

Past. Æd. D. V. Præp. Dioesec. Socch.
Christum lucratus

Nemini quid credidit. Debutit. Reliquit
LXXVI fere An. moriens mundum.

Momento mortem vicit.

A. Ae. C. MDCCXXX d. 23 Febr.

I Anledning af den danske Tilskuer

No. 42 og 43.

Med Forundring har jeg seet Hr. Prof. Rahbek i danske Tilskuer paa ovenansførte Sted at kundgiøre Hr. Kampmans Oversættelse af Virgils Digt om Landbruget, paa en Maade, som om denne poetiske Oversættelse hidindtil havde været næsten ubemærket, og derfor at opfordre de lærde Tidenders smagfulde æsthetiske Recensent til ikke længe at lade os savne dens kritiske Bedømmelse. Skulde da Universitets-Journalen være saa aldeles fremmet for Hr. Prof. R., at han ikke skulde vide, at jeg i sidste Hæfte af forrige Aargang under Rubriken: vigtige danske Skrifter, ikke allene har bemærket denne Oversættelse, men anbefalet den som et Arbejde der gjorde vor Literatur Ære, meddeelt Prøver deraf, og med kritisk Nøiagtighed gjennemgaaet de første hundrede Vers? Men dersom Hr. R. maafe med denne forfæltte Uvidenhed ikke har villet sig andet, end at vi endnu, uogtet min Bedømmelse, savne en smagfuld æsthetisk Recension, saa skal det være mig ligesaa kjær som Hr. Prof. R., om vi paa hans Opfordring kan faae saadan een fra en anden Haand. Saa meget seer man dog, at jeg for længe siden har gjort mit til, at Skriftet ikke skulde blive ubemærket, i hvor vel Skrifters Bedømmelse er en Bisag i Universitets-Journalens Plan, og tjener allene til at variere Journalens Indhold, naar andre for dens Plan væsentligere Artikler levne Rum til denne Rubrik.

XV.

Forandring med det Scheelske Legats
Patronat.

Tilgangne Geheimeraad Scheel's Sted i Sydn, er Patronatet for de rige Scheelske Legater tilfaldet Hr. Kammerherre og Amtmand Scheel i Slagelse; til hvem altsaa Forældre eller andre, som onske Børn, der skulle studere, indskrevne til det ordinaire scheelske Stipendium, herester have at henvende sig.

XVI.

Generalconducter Justitsraad Hammers
Legat til det Kongl. norske Videnskabs-
selskab.

Generalconductoren i Agershuus Stift, Justitsraad Hammer paa Gaarden Melboestad i Grans Sogn og Christians Amt, har ved Testament af 26 November 1781, samt første Codicil af 4de December 1788, indsat det Kongl. norske Videnskabs Selskab til sin eneste Universalarving, saaledes, at Capitalen skal til evig Tid blive uret staaende i fast rescriptmassig Jordegods i Trondhiems Stift, paa første Prioritet efter tinglyste Panteobligationer, men Renterne allene anvendes til den norske Naturhistories Opkomst, norske Naturaliers Indkøb, oeconomicke Reiser, og hans Haandskrifters Trykning. Og paa det der efter hans Død kan være en fast Regel for Testamentets Executorer, især da hans Eiendomme, efter Jordegodsfers nuværende Priis og de derpaa

førte Forbedringer, ere stegne betydeligt i Børde, siden Testamentets og det ældre Codicils Datum, saa har han indrettet et andet Codicil af 14de Juli 1797, hvori han har opgivet sin Formue efter hans Eiendommes Taxation til 20843 Rdlr. 84 S., til hvilken Kapital de efter hans Død ved Auktion skulle udbringes.

XVII.

Vigtige danske Skrifter.

Forelæsninger over den Kantiske Philo-
sophie af N. C. Treschow.

(Fortset).

Den syvende Forelæsning kommer Hr. T. til den tredje Klasse af Kategorier, der beroer paa det Forhold, Ting have til hverandre. Det første Forhold er: Det Bestandige til det Foranderlige, eller Forholdet imellem Substans og Accidenser i et givet Subject. Vard der intet vedvarende, kunde der intet forandres. Efter Kant ere i alle Phænomener noget vedvarende, det vedvarende (Substans) er et Substratum for alle empiriske Forestillinger i Tiden, ved hvilke alle Tidsbestemmelser aleneste blive muelig. Uden noget Vedvarende kan ingen Tidsforhold tænkes; thi om Tiden selv kan vi ei have nogen Forestilling, da den er ei noget reelt, men aleneste en almindelig Form for alt hvad vi iagttage. Med det Kantiske Beviis for Nødvendigheden af at antage Substanzernes Uforanderlighed er Hr. T. ei fornøiet, han søger p. 126 at producere et nyt Beviis, som Nec. mage overlade til Læserens egen Giennemlæsning. Resultatet deraf skal være, at en Substans er Tingenes Grundkraft, d. e. et Vaand imellem

Subjectets ulige Beskaffenheder, som vi blot kiende af de Virkninger, vi fornemme, de Indtryk, de giøre paa vore forskiellige Sandser. Det fateligste Beviis for det Reale i Tingene, eller ingen Substans kan blive til Intet er vel dette, at Legemernes extensive og intensive Størrelse og Formindfelse ei beroe paa Sandsernes Vidnesbyrd. Sandserne kan vel lære, at de ere forfounde, men ei, at de ere tilintetgjorte. De kan være til under en anden Skikkelse, uden at man bliver det vaer.

Det andet Forhold Ting have til hverandre, er som Aarsag og Virkning. Aarsag er efter Kant det, der efter en vis Regel maae foregaae, inden noget andet kan paafølge, som man kalder Virkning. Denne Forandring kan ei foregaae i Tiden, som er kunns een, og som tillige ei kan bemærkes, men Forandringen er kunns en blot Følge i vores Forestilling, som ei har sin Grund i Gienstandene. Altsaa, i Følge vor Forstands Natur har Kategorien Aarsag og Virkning en objectiv Gyldighed for saavidt den har en Anvendelse i et muelig Erfarenheds Tilfælde, men ei i Henseende til Tingene, hvad de virkelig ere. Hr. E. Theorie om Aarsag og Virkning er ei grunder paa Tidsbegrebet, som Kants, eller nogen anden Form, der kan være den menneskelige Forstand særegen, men paa Begrebenes Oplosning alene, der af Erfarenhed ere laante. Efter ham er Aarsag ei nogen Frembringelse af Intet, men en udvortes Grund, hvorved Substancer blot forandres. Vi slutte os til, at noget er Aarsag og Virkning, ikke blot deraf, at det ene altid gaaer forud, inden det andet følger efter, men fornemmelig af den Lighed og Overensstemmelse der er imellem begge. F. Ex. at et Legeme bevæger det andet, seer man af det

Forhold, hvori det bevægede Legems Størrelse og Hastighed staaer til det, der sætter det i Bevægelse. En nærmere Analyse af dette Beviis findes p. 139. Overhovedet har Hr. E. fornemmelig henvendt sin Opmarksomhed paa de tvende vigtige Kategorier Substans, Aarsag og Virkning, og i dem stræbt at vise Ulrigtigheden af Kants Kategorier. Af denne Aarsag fortjener især den syvende Forelæsning Læsernes egen Giennemlæsning og noiere Estertænkning.

Den ottende Forelæsning berører de forskiellige Maader en Ting kan være, eller ikke være, nemlig: en Tings Mulighed, Eksistens og Nødvendighed. Det sædvanlige Begreb om Mulighed og Umulighed, som skalde bestaae i en Tings Strid eller Overensstemmelse med sig selv, deels med andre forkaster Kant. Efter ham er det alene mueligt, som stemmer overeens med Erfarenheds formale Betingelser, d. e. med de Former og Begreber, under hvilke Gienstandene alene kan tænkes af en menneskelig Forstand. Det synes Nec., at Hr. E. har overgaaet for løselig den sidste Klasse af Kategorier, og at han er for haard i sit Omdømme, naar han siger p. 150: Jeg iler fra denne Materie, ligesom fra en Egn, om hvilken der er intet andet at anmærke, end at man der hverken kan saae eller høre, fordi Grunden er for haard til at nogen Plante der kan sætte Rødder.

Omsider slutter Hr. E. sine Undersøgelser om Kategorierne saaledes: "Tilforn var man vant til at dele Tingene i det Skinbare og Virkelige (Phænomena og nooumena). De første lære vi ved Sandserne at kiende, de sidste ved Forstanden. Men da dennes Forretning, i Følge Kant, kun

bestaaer i, efter visse Begreber a priori, at sammensætte og forbinde den Materie, Sandfælgigheden giver, saa kan ingen ny Kundskab derved erhverves: og den ansættede Inddeling af Ting er derfor uden Grund. Antager man derimod, som jeg tilforn har søgt at bevise, der vel i de sandfælgelige Gienstande er meget Skin; men at Forstanden alligevel opdager noget deri, som overalt er eensformigt og ligedant, at den ved at affondre det flygtige og Ubestandige fra det, der immer forestiller sig i samme Stikelse, erhverver sig Begrebet om noget virkeligt og uforgængeligt: er det fremdeles afgjort, at Substans, Grundkraft og Marsag er noget i sig selv, ei blotte Former, som Forstanden af egen Drift isører Gienstandene; saa lærer Erfarenhed os ei alene, at der gives virkelige Ting, men ogsaa hvad der i samme er selvstændigt og virkeligt".

I den niende Forelæsning ahandles Reflections-Begrebernes Amphibolie, eller Tveetydighed, som bestaaer deri, at man bedømmer Identitet og Forskiel, Overeensstemmelse og Strid, det Indvortes og Udvortes, Materie og Form paa samme Maade, naar der handles om Phanomener, som om virkelige Ting. Hr. L. er enig med Kant, at Leibniz har forvandet Phenomena til Nooumena, og ophævet den vigtige Forskiel, der er imellem Sandfælgernes Forestillinger og Forstandens Begreber, da Leibniz blot sætter dem deri, at de første ere forvirrede, de sidste derimod tydelige; men han troer ei, som Kant, at Leibnizes Bildfarelse reiser sig af den omtalte Tveetydighed i Reflectionsbegrebene, men snarere deraf, at han har ei lagt Mærke til, hvad der i vore Forestillinger er Materie, og hvad der blot er Form. I

evrigt holder Hr. L. sig til Lockes Mening, som søgte alle de saa kaldede Forstands Begrebers Grund blot i Erfarenhed. En Mening, som ligefrem strider imod Kants; thi denne stærner sig paa den ene Side fra Leibniz, som forvandlede sandfælgelige Forestillinger til Forstands Begreber, og paa den anden fra Locke, som forvandlede Forstandens Begreber til Produkter af Sandfælgigheden.

Tiende Forel. om Fornuftens Ideer i Almindelighed. Vi erindrer, at efter Kant var Sandfælgighedens Funktion at levere Stoffet, Forstandens at danne Begreber, nu staaer Fornuften tilbage, som har den Evne at frembringe Ideer. Af Fornuftens Ideer reise sig Principier, ligesom af Forstandens Begreber Regler. Fornuftens Operationer gaaer ud paa at frembringe Fuldstændighed og Eenhed i sine Begreber, den henseer Forstandens Begreber til en Eenhed og Harmonie, som gaaer videre end den simple Eenhed, Forstanden tilveiebringer, og formerer Slutninger. Ingen Slutning kan være rigtig, uden at alle de foregaaende, hvoraf den afhænger, ere ligeledes rigtige, da den ene er en Betingelse af den anden. For nu at kiende Betingelsernes Betingelse iler Fornuften frem mod det sidste, eller høieste Princip, og den nødes tilfist til at forfølge sin Gienstand uden for Erfarenheds Grænse, for at erholde den efter sin Natur nødvendige Fuldstændighed og Eenhed i Ideerne. Saaledes standser Fornuften i sin Sogean efter den sidste Grund til alle Phanomener ei sænd den naaer Substancen, som er det sidste Subject for alle Forandringer. Fornuften frembringer ligesaa lidet som Sandfælgigheden og Forstanden en reel Sandhed; thi hvad den finder sig besværet til at antage, er derfor ikke saaledes i sig selv. Exempler vil oplyse

det. Fornuften finder sig beføiet til at antage udelelige Substancer, fordi vi uden dem ei ellers begriber det Sammensatte; den finder sig beføiet til, at antage en Årsag uden for denne Verden, fordi vi i Tingenes Natur ingen Årsag finder, der kunde være den første. Men den kan aldrig give sine Betingelser noget Realitet. I sine Undersøgelser standser Fornuften ved disse Problemer: Hvori ligger Grunden til vores Forestilling og Overbeviisning om en udeelig Substance og en første Årsag? Hvorfra derivere vi disse Ideer? Fra Sandheligheden? ingenlunde; thi disse Problemer ere ingen Gienstand for Erfarenhed; fra Forstanden? ei heller; thi den indskrænker sig til de Materialier, den af Sandheligheden modtager. De maae altsaa være rene Fornuftideer a priori. Heraf følger, at vores Forestilling og Overbeviisning om det ubetingede, eller absolute er et blot Fornuftvæsen, og som saadant vel noget virkeligt, men dog væsentlig forskiellig, saavel fra alle Phænomener, som Tingenes virkelige Beskaffenhed. Smød denne skønne Theorie om Fornuften og dens Operationer, som Nec. har udviklet efter sin egen Tankegang, overeenstemmende med Kants System, har Hr. L. intet anført, omendfiont han ei kan billige den i Følge sit Begreb om Sandhed og de Præmisses, vi have seet, at han antager.

Elleve Forel. om Sielen som en enkelt Substans. Kant lærer, vores egen Selvbevidsthed fører os paa den Fornemmelse, at vi har en Siel. Vi kan hverken tænke eller handle uden at den Forestilling: Jeg tænker, ledsage alle andre. Nu lære vi deraf ikke, hvad dette Jeg er, men blot, at der er Noget, som ligger til Grund for alle Forandringer, eller, hvori disse foregaae, og

dette udgør Begrebet om en Substans. Er nu dette Jeg en virkelig Fornemmelse af os selv? eller en Form alene? En Fornemmelse kan det efter Kant ei være, fordi der i Forestillingen om vort Jeg ei er noget anfueligt, noget, hvorved denne Gienstand kan adskilles fra andre, eller paa anden Maade fornemmes. Efter Hr. L. er vores Jeg en virkelig Fornemmelse; thi han siger p. 202: "Kunde vores eget Jeg ikke fornemmes, hvorledes kunde man sig da være det bevidst? og hvad er vor Selvbevidsthed andet end en Forestilling af sig selv som Subject, opvakt ved de Forandringer, som deri foregaae? Var desuden den Forestilling, Jeg tænker, et tomt Begreb alene, saa var den levende Deeltagelse, vi føle for dette Jeg, aldeles ubegribeligt". Det Udtryk hos Hr. L. tomt Begreb sigter til Kants Ytring, at Sielen er maafee en Form alene, og at Ordet Jeg, ei siger mere, end at man i Følge en Naturlov, maa samle alle sine Forestillinger i den Selvbevidsthed, at det er Jeg, der haver dem, uden at dette Jeg betyder noget videre, men blot tiener til deraf at danne sig en Gienstand, som dog er Intet i sig selv, ei heller fører til ringeste Kundskab om det vi kalde Siel, er en Substans eller ikke.

Sielen er altsaa efter Hr. L. en Substans, og hans Beviis er følgende:

I Sielen er en Mængde Egenkaber og Forandringer med hinanden forbundne, disse maae have en Grund, men den indvortes Grund til alle forenede Beskaffenheder hos den samme Ting er Substansen; sølgelig er Sielen en Substans. Vores Jeg kan ei betyde et blot Forbindelses Ord imellem det mangfoldige i vore Forestillinger, hvorved Forstanden uden objectiv Grund, efter

Rants Mening, samler dem til et heelt, men at det virkelig betyder Substansen i sig selv. Hr. T. antager videre, at Sielen er en enkelt og udelelig Substans. Den Forestilling, eller Fornemmelse, siger han, som vi udtrykke med Ordet Jeg, beviser, at der gives ikkuns een eeneste. Det Sammensatte udgior ingen Eenhed i Væsenet, eller Substansen, men blot i Virkningen. Nu er det uimodstaaeligt, at Jeg i sig selv ei kan betyde flere: det Væsen, som derved tilkiendegives, kan derfor ikke være sammensat af mange.

I den tolvte Forel. behandles den Kosmologiske Idee om det store Verdens Alt. De Sætninger som her forklares, ere de kantiske Antinomier, d. e. Fornuftens Modsigelser. Angaaende den første Antinomie, Verden har en Begyndelse i Henseende til Tiden, og er i Henseende til Rummet ligeledes begrændset, og: Verden har ingen Begyndelse i Tiden, og er i Henseende til Rummet heller ikke begrændset, erklærer Hr. T. med Kant, at ingen af disse Sætninger, lade sig fuldkommen bevise, fordi hverken Thesis eller Antithesis indeholder nogen Modsigelse mod Fornuften. Ved den næstfølgende Antinomie: om Materien er deelig i det Uendelige, eller bestaaer tilsidst af enkelte Deele, leverer Hr. T. nogle Præleminærer til Fredsforslag imellem begge stridende Partier, som findes p. 230.

I den trettende Forel. afhandles den høist vigtige Materie Frihed. Det er noksom bekjendt, at det Spørgsmaal, om der gives noget tilstrækkelig Beviis for Muligheden af den menneskelige Frihed, antages af den halve Deel af den filosofierende Verden og forkastes af den anden halve Deel. Selv Frihedens Forsvarere ere uens

med sig selv. Nogle antage, at Villien er uafhængig saavel fra Sandselighedens, som Fornuftens Dydende; andre, at den er fri fra Sandselighedens Herskab, men staaer under Fornuftens Bestyrelse. Vanskeligheden, siger Hr. T. p. 246, "er at forene Frihed med den Nødoendighed, enhver Handling, som Virkning er underkastet. Dens nærmeste Aarsag maae nu være indvortes, eller udvortes, og i første Tilfælde maae man dertil antage enten Sandseligheden, Fornuft eller hvad man vil; saa har den igien en foregaaende, denne atter en anden; og i denne Riede er alting saa bestemt, at intet Leed deri kan siges uafhængigt og ubundet. Vilde man paa den anden Side giøre de Handlinger, man kalder frie, saa vilkaarlige, at de ved ingen Aarsag eller Bevægning være bestemte, op have vi selv Fornuftens Indflydelse derpaa, saa beroe de gandske paa Hændelser; og den blinde Lykke, der intet formaar i den physiske Verden, bliver da til Dronning i den moralske".

Resultatet af Hr. Ts. Tanker om Frihed kan indbefattes i følgende Sætninger:

- 1) Frihed, i den kosmologiske Forstand, eller i Almindelighed betragtet, er en Eone til at handle ved sig selv, eller være Begynder og Ophav til en Række af følgende Forandringer.
- 2) Fornuften kan uden udvortes Aarsag, der nødvendig bestemmer den, skiont ei uden Anledning, virke efter Ideer, den selv har dannet: og er for saavidt frie.
- 3) Hvorvidt Sandseligheden kan indskrænke denne Kraft og hindre Fornuften at yttre sin Virksomhed, eller hvorvidt Sielen kan siges at være praktisk frie, har man lidet været i Stand til at afgjøre. Forstanden synes at bevise den for-

ste, Samvittigheden at vidne for den anden Mening. Hvilket man i øvrigt antager, staae Moralens og Lovgivningens Grunde ligesfuldt faste. Ere Mennesker end Maskiner, saa maae de dog ved saadanne Etøb, ved saadan Magt og Trykning, som passer til deres Natur, sættes i Bevægelse: ved Haab og Belønninger til den ene, ved Frygt og Trudsel til den anden Side.

Efter Rec. Lykke, er af alle Philosophers Mening om Frihed, den Rheinholdiske Theorie den fatteligste, og den som svarer best til den sunde Menneskeforstand. Efter Reinhold ligger den fornemteste Aarsag til Striden over det Problem moralsk Frihed i en Forverling af Begrebet Villie med Attraaeevnen.

I enhver Handling, som vi kalde frie, desliggveker vores Selvbeviethed tre Ting: først, Begiaetlighedens uvillaarlige Ytringer, dernæst, Samvittighedens (eller det moralske Buds) uvillaarlige Ytringer, og tilsidst vores Beslutning. Friheden, d. e. Villien i Ordets snævraste Forstand, bestaaer altsaa hverken i at følge vores Attraaes Tilfagn alene, ei heller Fornuftens Tilskyndelser, eller det moralske Buds Bydende, men i Beslutningen at vælge een af dem. Altsaa den Gyne hos Mennesket til at bestemme sig til at handle enten fornufstmaessig, overeenstemmende med den moralske Lov, eller efter Lyst og Ulyst, er Frihed.

Den fiortende Forelæsning om den rene Fornuftens Ideal, eller Guds Eksistens. Der er tvende Hovedbegreber fra hvilke man gaar ud for at komme til Kundskab om Gud, nemlig Begrebet om en ved sig selv virksom Substans, og Begrebet om en absolut Nødvendighed; thi alt betinget forudsætter noget ubetinget. Det rene

Resultat, som Fornuften kan udlede af disse Begreber, er efter Hr. T. følgende p. 269: "Vel ere alle Substanser eller Grundkræfter ved sig selv, og altsaa nødvendig til; men da de, der udgiøre denne Verden, uden Undtagelse forandres idelig, og enhver Forandring er udvortes Aarsager at tilskrive; saa gives der ogsaa uden for Verden et nødvendigt Væsen, hvis evige og uforanderlige Virksomhed er den øverste Grund til alt hvad der skeer, af hvilke alle Ting have deres bestemte Form, deres Indretning, Liv og Bevægelse". I Henseende til den tredie Forestilling om Guddommen, Begrebet om det allerfuldkomneste, eller allerrealste Væsen, Kants rene Fornuft Ideal, tilstaaer Hr. T. med Kant, at alle de tre bekiendte Beviser, det ontologiske, kosmologiske og physico-theologiske ei udholde nogen Prøve, det stærkeste er efter hans Mening, det kosmologiske, som slutter af Verdens Tilfældighed.

(Slutningen følger).

Bekiendtgjørelse.

Efter Anmodning indrykkes her følgende:

P. M.

"De, som læse det til Hs. Kgl. Majestats Fødsels Dag d. A. fra Universitetet udkomne Programma, og især de, som agte, at arbejde paa den deri fremsatte mathematiske Prøis-Opgave, vilde behage, at rette de to sidste Ord deraf, hvilke bør hede, og have været saaledes opgivne: *indefinitam elevando*".